

UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA – ENOTA V MARIBORU

Nika Franc

**PRIMERJAVA SVETOPISEMSKE ZGODBE O
ADAMU IN EVI V PRVI MOJZESOVI KNJIGI
Z APOKRIFOM ŽIVLJENJE ADAMA IN EVE**

DIPLOMSKO DELO

Maribor, 2019

UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA – ENOTA V MARIBORU
TEOLOŠKI IN RELIGIJSKI ŠTUDIJI

Nika Franc

**PRIMERJAVA SVETOPISEMSKE ZGODBE O
ADAMU IN EVI V PRVI MOJZESOVI KNJIGI
Z APOKRIFOM ŽIVLJENJE ADAMA IN EVE**

DIPLOMSKO DELO

Mentor: doc. dr. Samo Skralovnik

Maribor, 2019

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Samu Skralovniku za strokovno pomoč in nasvete pri pisanju diplomskega dela.

Hvala tudi družini in prijateljem za vso podporo, ki so mi jo namenili v času študija.

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

1 Mz – Prva Mojzesova knjiga

1 Tim – Prvo pismo Timoteju

2 Kor – Drugo pismo Korinčanom

2 Mz – Druga Mojzesova knjiga

Am – Amos

Iz – Izaija

Jer – Jeremija

Lk – Evangelij po Luku

Ps – Psalmi

Rim – Pismo Rimljanom

SSP – Slovenski standardni prevod Svetega pisma

v. – vrstica

KAZALO

UVOD.....	1
1. STAROZAVEZNI KANON IN APOKRIFI.....	2
2. ADAM IN EVA V SVETEM PISMU	4
2.1 PRVA MOJZESOVA KNJIGA.....	5
2.2 DUHOVNIŠKO IZROČILO	6
2.2.1 ŠESTI DAN – STVARJENJE ČLOVEKA (1 Mz 1,24-31).....	7
2.3 JAHVISTIČNO IZROČILO	9
2.3.1 STVARJENJE ČLOVEKA (1 Mz 2,7)	10
2.3.2 EDENSKI VRT (1 Mz 2,8-17).....	11
2.3.3 ADAM DOBI ŽENO (1 Mz 2,18-25)	12
2.3.4 NEPOSLUŠNOST (1 Mz 3,1-7)	14
2.3.5 ZASLIŠANJE (1 Mz 3,8-13).....	16
2.3.6 SODBA (1 Mz 3,14-19).....	17
2.3.7 IZGON (1 Mz 3,20-24).....	19
2.3.8 ROJSTVO KAJNA IN ABELA (1 Mz 4,1-2).....	21
2.3.9 SET – ZAČETEK VERE (1 Mz 4,25-26)	21
2.4 DRUŽINSKO DREVO ADAMA (1 Mz 5,1-5)	22
3. APOKRIF ŽIVLJENJE ADAMA IN EVE.....	23
3.1 PREDSTAVITEV APOKRIFA.....	23
3.2 TEOLOŠKI POUČENJA APOKRIFA.....	24
3.3 VSEBINA APOKRIFA	25
4. PRIMERJAVA SVETOPISEMSKE ZGODBE O ADAMU IN EVI V PRVI MOJZESOVI KNJIGI Z APOKRIFOM ŽIVLJENJE ADAMA IN EVE	36
SKLEP	39

POVZETEK	40
ABSTRACT	41
SEZNAM REFERENC	42

UVOD

Danes skoraj vsak človek, veren ali neveren, ve, kdo sta bila Adam in Eva, prvi par, ki ju je ustvaril Bog, ter pozna njuno zgodbo o tem, kako sta jedla sadež iz prepovedanega drevesa in bila zaradi tega izgnana iz edenskega vrta. Čeprav gre za starozavezno zgodbo, je ta še danes aktualna in lahko nagovori tudi sodobnega človeka. Adam in Eva sta namreč podoba človeka, ki želi iz svojega življenja odstraniti Boga, svojega Stvarnika, in na to mesto postaviti sebe. Človek si tudi danes želi neodvisnosti od Boga, saj ima občutek, da ga Bog omejuje, in se ne zna upirati skušnjavam, tako kot se jim tudi Adam in Eva nista znala in sta se pustila zapeljati.

Zgodbo o prvem paru lahko najdemo že takoj na začetku Svetega pisma, saj se nahaja v Prvi Mojzesovi knjigi. Sveto pismo nam poroča o tem, kako sta bila Adam in Eva ustvarjena, o prepovedi, ki jima je bila izrečena, ter o njuni neposlušnosti, zaradi katere sta bila izgnana iz Edena. S poročilom o izgonu pa Sveto pismo konča njuno zgodbo, edino, kar še izvemo, je to, da sta se jima rodila sinova Kajn in Abel ter kasneje Set.

Če želimo izvedeti, kakšno naj bi bilo njuno življenje izven Raja, moramo za to poiskati apokrif, knjigo, ki ni del Svetega pisma, z naslovom Življenje Adama in Eve. Ta namreč zgodbo nadaljuje tam, kjer jo Sveto pismo konča, zaključuje pa se s smrtjo Adama in kasneje Eve. Apokrif nam ne predstavi le njunega življenja izven Raja, temveč lahko izvemo tudi hudičevo zgodbo o tem, zakaj ju je zapeljal v greh.

V tem diplomskem delu želim predstaviti obe zgodbi o Adamu in Evi, svetopisemsko in apokrifno. V Svetem pismu sta dve različni poročili o stvarjenju človeka, duhovniško in jahvistično. Predstavila bom obe poročili in razlike med njima. Stvarjenju človeka in njegovemu grehu se bolj posveča jahvistično poročilo, kjer najdemo celotno zgodbo o tem, kako je človek živel v edenskem vrtu in kakšne posledice so ga doletele zaradi greha. V duhovniškem izročilu pa je stvarjenje človeka opisano zelo na kratko. Nato bom predstavila prevod apokrifa Življenje Adama in Eve, ki ga bom prevedla iz angleškega prevoda. Na koncu bom obe zgodbi, svetopisemsko in apokrifno, med seboj primerjala in skušala raziskati, po čem se zgodbi, ki se sicer med seboj dopolnjujeta, tudi razlikujeta.

1. STAROZAVEZNI KANON IN APOKRIFI

Pojem kanon izhaja iz grške besede *kanón*, katere prvotni pomen je trst, drugotni pa merilna palica. V prenesenem pomenu beseda kanon označuje merilo, pravilo, normo. Od četrtega stoletja dalje se ta beseda uporablja za označevanje svetopisemskih knjig, saj so spisi Svetega pisma za Cerkev norma njenega verovanja. Spisi Svetega pisma so bili navdihnjeni, torej so Božjega izvora, kanon pa pomeni, da Cerkev to priznava. (SSP 1996, 26–27) »Prepričanje o navdihnjenju je bilo tako v judovskem kakor v krščanskem izročilu ključnega pomena pri odločanju, katere knjige lahko veljajo za Sveto pismo. Kanon pomeni, da učiteljstvo Cerkve, pri Judih pa njihova najvišja verska avtoriteta, priznava seznam svetopisemskih knjig kot normo verovanja.« (SSP 1996, 27)

Pojem apokrif izhaja iz grške besede *apokrypha* in pomeni skrit, skriven, nepristen (Ditmajer 2018, 19). Vendar beseda apokrif nima povsod istega pomena. Katoliško izročilo s tem izrazom označuje vse knjige, ki so nastale v obdobju med staro in novo zavezo in niso nikoli veljale za kanonične. Protestanti te knjige označujejo z izrazom psevdepigrafi, izraz apokrifi pa uporabljajo za devterokanonične knjige. Devterokanonične knjige so v katoliškem izročilu tiste, ki jih niso povsod in v vseh časih priznavali za navdihnjene. Ta izraz je ostal v rabi v Stari zavezi za knjige, ki so bile napisane oziroma so se ohranile v grškem jeziku. To so: Judita, Tobit, Prva in Druga knjiga Makabejcev, Knjiga modrosti, Sirah, Baruh, grško dopolnilo k Esterini knjigi, Jeremijevo pismo in Dodatki k Danielu. Te knjige grško Sveto pismo (Septuaginta) vključuje v kanon in v krščanstvu veljajo za kanonične. Toda judovske verske avtoritete so jih konec prvega stoletja po Kristusu izločile iz kanona. (SSP 1996, 27) Tudi protestantske skupnosti, ki so prevzele judovski kanon, so te knjige uvrstile med apokrife (Ditmajer 2018, 19).

Apokrifi ali psevdepigrafi so knjige, ki so po vsebini podobne kanoničnim in jih pogosto pripisujejo znanim svetopisemskim osebam. Večina teh knjig je nastala v prvem stoletju pred in v prvem stoletju po Kristusu. Judje in kristjani se zavedajo, da so ti spisi pomembni za spoznavanje zgodovinskih, jezikovnih in religioznih tokov v judovstvu in krščanstvu v helenistični dobi. Ti spisi osvetljujejo zgodovinske dogodke in podatke,

vzgajajo v veri in zagotavljajo upanje tistim, ki so zvesti Bogu in trpijo preganjanje. V njih se pojavljajo tudi teme, kot so vera v vstajenje, vloga Mesija in poslednja sodba. Prve krščanske skupnosti so nekatere od teh knjig visoko cenile in so jih verjetno imele za navdihnjene, zato so jih tudi prepisovale in prevajale v druge jezike, na primer: sirskega, etiopskega, koptskega, gruzinskega, armenskega, staroslovanskega itd. (SSP 1996, 29–30)

Apokrifne lahko razdelimo v tri skupine:

1. Palestinski apokrifni so tisti, ki so bili prvotno napisani v hebrejskem ali aramejskem jeziku. Glavna dela so: Oporoke dvanajstih očakov, Salomonovi psalmi, Življenje prerokov, Jubileji, Jobova oporoka, Henoh, Izaijevo mučeništvo in vnebovohod, Življenje Adama in Eve, Mojzesovo vnebovzetje in Baruhova apokalipsa.
2. Aleksandrijski apokrifni so bili napisani v grškem jeziku. Glavna dela so: Aristej, Sibilske prerokbe, Tretja knjiga Makabejcev, Četrta knjiga Makabejcev, Slovanski Henoh in Baruhova apokalipsa (grška).
3. Kumranski apokrifni. Glavna dela so: Damaščanski dokument, Levijeva oporoka, Apokrif Geneze, Psevdo-Jeremija, Pravila o vojskovanju, Opis novega Jeruzalema, Knjiga skrivnosti, Hvalnice, ter komentarji k Ozeju, Miheju, Nahumu in Izaiju. (SSP 1996, 30)

2. ADAM IN EVA V SVETEM PISMU

Ime Adam je sestavljeno iz črke *alef*, ki je prva črka hebrejske abecede, in označuje Boga, ter iz besede *dām*, ki v hebrejščini pomeni kri. Ta dvojnost simbolizira, da je človek le meso in kri, če v svoje življenje ne sprejme Boga. (Fox 2016) V hebrejščini opazimo jezikovno povezavo med besedami *dām* (kri), *'ādōm* (rdeč) in *'ādām* (človek) (Bergman in Kedar - Kopfstein 1974, 235). Ni znano, ali se je beseda *'ādōm* razvila iz besede *dām* (zaradi rdeče barve krvi) ali obratno (Sax 2018, 4). Povezava med hebrejskima besedama *'ādōm* in *'ādām* pa bi lahko izhajala iz tega, da je bil Adam ustvarjen iz rdečkaste prsti oziroma gline (Comay 2002, 14). Izraz »človek« (*'ādām*) bi lahko prevedli kot »zemljan«, saj je izpeljan iz hebrejske besede »zemlja« (*'ādāmā^h*) (Palmisano 2014, 20).

Beseda *adam* označuje človeka pred ločitvijo na moški in ženski spol (Palmisano 2014, 20). Odločitev za uporabo splošnega izraza nakazuje namen svtopisemskega pisatelja, da bi prikazal ne samo zgodbo enega človeka, temveč splošno zgodovino človeštva. Avtor želi predvsem podati teološko razlago za človeško stisko, ki naj bi bila posledica Adamove neposlušnosti. Gre za zgodbo o zgodovini človeštva v luči Božjega razodetja. (Buttrick 1982, 43)

Adam predstavlja prvega človeka, ki je živel v Božjem vrtu, saj mu je bil tam Bog posebno blizu. Ker si je želel na zviti način pridobiti božjo modrost, je bil iz Božjega vrta izgnan, poroča Sveto pismo. (Grabner - Haider in Krašovec 1984, 155)

V Novi zavezi se Adam pojavi v Lukovem rodovniku, kjer je označen kot »sin Boga« (Lk 3,38). Jezusov rodovnik sega do Adama in s tem do Boga. Pavel pa v svojih pismih pravi, da je na svet prišel drugi Adam, Kristus, ki je novi in zadnji Adam ter novi in popolni človek. S pomočjo Kristusa bodo vsi ljudje našli novo in dokončno življenje. Prvi človek Adam je bil življenje in duh od Boga ter je v sebi imel božjega oživljajočega duha. Zadnji Adam, Kristus, pa je oživljajoči duh sam. Njega napolnjuje božja stvariteljska moč in v ljudeh lahko ustvarja novo življenje. Vsak človek ima danes na izbiro slediti prvemu ali drugemu Adamu. (Grabner - Haider in Krašovec 1984, 156) Adam se v Novi zavezi pojavi tudi v Prvem pismu Timoteju, v drugem poglavju, kjer je govora o tem, kako naj bi se ženska obnašala med bogoslužjem. Ženska naj bi bila moškemu podrejena iz dveh

razlogov: ker je bil Adam ustvarjen pred Evo (1 Tim 2,13) in ker je bila žena tista, ki je bila zapeljana v greh (1 Tim 2,14). (Buttrick 1982, 43)

Eva je pri jahvistu ime, ki ga je Adam dal svoji ženi, potem ko sta že storila greh. Pred tem se je imenovala »možinja«, kar v hebrejskem jeziku poudarja enakovrednost ženske nasproti moškemu. Eva pa pomeni »mati živih« in se nanaša na predajanje življenja v materinstvu. V Novi zavezi Pavel navaja Evo kot primer zapeljanega človeka (2 Kor 11,3). (Grabner - Haider in Krašovec 1984, 277)

2.1 PRVA MOJZESOVA KNJIGA

Zgodba o Adamu in Evi je v prvi od petih Mojzesovih knjig, ki se imenuje Geneza, kar v grškem in latinskem jeziku pomeni »nastanek« ali »rojstvo«. V tej knjigi najdemo pripovedi o nastanku sveta, človeškega rodu in Božjega ljudstva. Delimo jo na dva dela:

- 1 Mz 1–11 obravnava začetke človeštva v svetu, ki ga je ustvaril Bog,
- 1 Mz 12–50 pa opisuje življenje izraelskih očakov. (SSP 1996, 49–50)

Prva Mojzesova knjiga ne vsebuje točnih zgodovinskih dogodkov in dejstev, temveč gre za zgodbe, legende, ki so krožile med navadnim ljudstvom oziroma so jih spesnili pesniki. In čeprav legende niso opis zgodovine, imajo v nekaterih ozirih večjo vrednost kot zgodovina, saj s tem, ko opisujejo junake in njihova moralna prizadevanja ter njihove zamisli glede lastne dežele in naloge v svetu, razkrivajo dušo ljudi tistega časa. (Skinner 1976, 5) Prva Mojzesova knjiga odseva verovanja in ideale, na katerih se je ohranjalo versko življenje v Izraelu na začetku svojega razvoja (Skinner 1976, 9).

Zgodbi o stvarjenju sta na začetku knjige in sta del dveh različnih izročil. Prvo poročilo o stvarjenju (1 Mz 1,1–2,4a) pripada duhovniškemu viru. Tu Bog ustvarja po dnevih in z besedo. Pisec želi poudariti, da je ves svet Božje delo. Druga zgodba (1 Mz 2,4b-25) pa je del jahvističnega izročila. Po njem Bog ustvari človeka iz zemlje in ga postavi v edenski vrt. Vendar človek raje posluša druge namesto Boga, zato je kaznovan z izgonom iz vrta in mora odtlej živeti zbežan in razdeljen (1 Mz 2–4). (SSP 1996, 50)

V obeh pripovedih je bil prvi človek ločen od ostalih ustvarjenih bitij. Duhovniški vir prikazuje človekovo edinstveno mesto v stvarjenju, ki mu je bilo dodeljeno s svečano odločitvijo že pred samim stvarjenjem. Samo človek je ustvarjen po Božji podobi, da bi lahko gospodoval na zemlji. Vendar pa človek ostaja popolnoma zemeljsko bitje in ni polbožanstvo. Ustvarjen je isti dan kot živali in prav tako kot one je tudi človek odvisen od življenjskega diha, ki ga daje Bog. Jahvistova pripoved nam daje teološko razlago, kakšen je Božji namen za človeštvo. Človek naj bi živel življenje, ki ga ohranja Božji duh. Živel naj bi v občestvu z Bogom in v skupnosti, kjer bi Bogu ponižno služil. (Buttrick 1982, 43)

Zgodbo o stvarjenju pa lahko najdemo še na nekaterih drugih mestih v Svetem pismu, na primer v psalmih (Ps 8; 104), Jobovi knjigi (Job 38) in Izaijevi knjigi (Iz 40). Prvi človek se pojavi tudi v Pavlovih pismih, kjer Pavel Adama v edenskem vrtu primerja s Kristusom, ki je novi Adam (Rim 5,12-21). (SSP 1996, 50)

2.2 DUHOVNIŠKO IZROČILO

Sveto pismo se začne s pripovedjo o stvarjenju (1 Mz 1–2,4a), ki je del duhovniškega izročila. Duhovniški vir se nato nadaljuje v 1 Mz 5, kjer se nahaja prvi rodovnik. Avtor je zelo pozoren na časovno zaporedje dogodkov in liturgični koledar ter uporablja obrazce (»Bil je večer in bilo je jutro«). V duhovniškem izročilu ne najdemo določenih teoloških tematik, na primer: avtor ne opisuje, kako je prišlo do greha, nasilja in bratomora. (Palmisano 2014, 11)

Prvo poročilo o stvarjenju velja za najbolj harmonično in najlepše poročilo o stvarjenju. Značilnosti tega poročila so:

- Bog ustvarja z besedo.
- Bog ustvarja tako, da ločuje. Stvari ločuje od prvotnega kaosa.
- Bog na koncu vsakega dneva izraža veselje in zadovoljstvo nad svojim delom. Vse, kar ustvari, je dobro, stvarjenje človeka pa je zelo dobro.

- Poudarjena je kronološka razporeditev elementov; Bog ustvarja šest dni. (Palmisano 2014, 17)

Glavni namen prvega poročila o stvarjenju je, da bi ljudje slavili Božje stvariteljsko delo, saj je Bog ustvaril svet, ki je primeren za življenje ljudi. Vzvišen ton, ki ga najdemo v odlomku, dopušča bralcu, da na Božje delo gleda s strahospoštovanjem in da občuduje dobroto, moč in kreativnost Boga, ki je vse ustvaril. (Collins 2011)

2.2.1 ŠESTI DAN – STVARJENJE ČLOVEKA (1 Mz 1,24-31)

24 Bog je rekel: »Zemlja naj rodi živa bitja po njihovih vrstah: živino, laznino in zveri zemlje po njihovih vrstah!« Zgodilo se je tako. 25 Bog je naredil zveri zemlje po njihovih vrstah, živino po njenih vrstah in vso laznino na zemlji po njenih vrstah. Bog je videl, da je dobro.

26 Bog je rekel: »Naredimo človeka po svoji podobi, kot svojo podobnost! Gospoduje naj ribam morja in pticam neba, živini in vsej zemlji ter vsej laznini, ki se plazi po zemlji!« 27 Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobi ga je ustvaril, moškega in žensko je ustvaril.

28 Bog ju je blagoslovil in Bog jima je rekel: »Bodita rodovitna in množita se, napolnita zemljo in si jo podvrzita; gospodujta ribam v morju in pticam na nebu ter vsem živalim, ki se gibljejo po zemlji!« 29 Bog je rekel: »Glejta, dajem vama vse zelenje s semenom, ki raste po vsej zemlji, in vse sadno drevje, katerega sadje nosi seme. Naj vama bo v hrano. 30 Vsem živalim na zemlji, vsem pticam na nebu, vsemu, kar se giblje po zemlji in ima v sebi življenje, dajem v živež vse zelene rastline.« Zgodilo se je tako. 31 Bog je videl vse, kar je naredil, in glej, bilo je zelo dobro. In bil je večer in bilo je jutro, šesti dan.

Šesti dan je Bog ustvaril živali, ki jih je ločil na živino, laznino in zveri ter človeka. Ko je Bog ustvaril človeka, je ugotovil, da je bilo zadnje delo stvarjenja »zelo dobro«. S tem poudari, da je človek bitje, ki tvori sam vrh stvarjenske piramide. (Davidson 1983, 23) Človek je višek in cilj stvarjenja. Je izraz Božje osebne ljubezni in je ustvarjen za ljubezen. Vsi odnosi, ki jih ima človek z Bogom, stvarstvom in sočlovekom, so prvotno odnosi ljubezni in tako človek nadaljuje Božje delo, ki se je začelo s stvarjenjem. (Palmisano 2014, 21)

Pri stvarjenju človeka Bog uporabi množinsko obliko glagola in pravi: »Naredimo človeka ...« Rabinska razlaga pravi, da je množinska oblika uporabljena zato, ker se je Bog pri tem posvetoval z nekom ali z nečim. Obstajajo različna mnenja glede tega, s kom naj bi se posvetoval. Razlagalci so najbolj naklonjeni mnenju, da se je posvetoval z angeli.

Vendar obstajajo razlogi, zakaj takšna razlaga množine ni dobra. Če se je Bog res posvetoval z angeli, bi to pomenilo, da stvarnik sveta ni samo Bog. Poleg tega so mnogi mnenja, da če bi se Bog res z nekom posvetoval, bi bilo v Svetem pismu tudi zapisano, s kom. Ena od možnih razlag je tudi, da se je Bog posvetoval sam s sabo. (Cassuto 1978, 55)

Nekateri od zgodnejših razlagalcev so menili, da uporaba množine že nakazuje sveto trojico. Bog je namreč v svojem bistvu skupnost med Očetom, Sinom in Svetim Duhom in ta povezanost je vtisnjena v človeka, kar pa se izraža v njegovem hrepenenju po skupnosti z Bogom in sočlovekom. (Palmisano 2014, 20)

Modernejše razlage množinsko obliko razlagajo kot prikaz vzvišenosti in slovesnosti tega dogodka. Iz besedila je namreč jasno razvidno, da je človeka ustvaril en Bog. To je razvidno predvsem iz vrstice 27, kjer se ponavljajo edninski glagoli. (Davidson 1983, 24)

Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, kot svojo podobnost. V Stari zavezi beseda podoba pogosto kaže na neko svečano prikazovanje boga s kipi ali maliki (na primer Am 5,26: »Vzdignili boste Sikúta, svojega kralja, in Kijúna, svojo mališko podobo, zvezdo svojega boga, ki ste si ga naredili,«), lahko pa pomeni tudi kopijo ali dvojnik. Samostalnik podobnost pa je bolj splošen in abstrakten ter kaže na podobnost človeka z Bogom. Pravi pomen teh besed najlažje razberemo iz konteksta. Pomen besed podoba in podobnost lahko določimo s pomočjo besedila, ki je v vrstici 26: »Gospoduje naj ribam morja in pticam neba ...« Blagoslov, ki je bil dan človeku, ima nekoliko drugačno vsebino, ostala živa bitja naj bodo rodovitna in naj se množijo, da bodo napolnila zemljo, človeku pa je Bog naročil tudi, naj gospoduje »ribam v morju in pticam na nebu ter vsem živalim, ki se gibljejo po zemlji« (1,28). Bog je vladar celotnega stvarstva, kar vključuje tudi človeka, človek pa odseva to nadvlado. Ta oblast je prenesena na človeka, dano mu je, da ima oblast nad vsemi živimi bitji na zemlji. (Davidson 1983, 24–25)

»Bog človeku popolnoma podredi stvarstvo, kar ima dvojen pomen: človek mora gospodovati, saj mu je podrejena vsa zemlja, prav tako pa mora varovati zemljo in skrbeti zanjo.« (Palmisano 2014, 20)

In ker je človek dobil nalogo, da vlada zemlji, je posledično odgovoren pred Bogom. Človek je za razliko od drugih živih bitji zmožen in tudi poklican v osebni odnos z Bogom in Bog ga tudi neposredno nagovarja (v. 29). (Davidson 1983, 25)

Človek postane v polnosti človek šele takrat, ko je v odnosu z Bogom in sočlovekom. To nakazuje vrstica 27, ki pravi: »Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, po Božji podobi ga je ustvaril, moškega in žensko je ustvaril.« Tretji stavek v tej vrstici ne vsebuje besede *podoba*, kar pomeni, da podobo Boga predstavljata oba, moški in ženska skupaj. (Collins 2006, 63) Človek je ustvarjen kot enotnost, kar vključuje oba spola. Spolnost pri stvarjenju ima dober namen, poudarjena pa je tudi nujna potreba, ki jo imata moški in ženska drug po drugem. Mož in žena skupaj lahko ustvarita popolno celoto, ki je človeško življenje. Skozi celotno Staro zavezo je spolnost označena kot nekaj pozitivnega in koristnega. (Davidson 1983, 25–26)

Nikjer ni zapisano, da je človeku prepovedano jesti meso, vendar pa je ta prepoved nakazana v vrsticah 29 in 30. Človeku je dovoljeno, da ima oblast nad živalmi, ni pa mu dovoljeno živali ubiti in jesti njihovo meso. To pomeni, da je bil človek prvotno vegetarijanec, saj naj bi se prehranjeval z žiti in sadjem. Tudi ostala živa bitja naj bi se prehranjevala z različnimi vrstami zelenja. (Cassuto 1978, 58)

2.3 JAHVISTIČNO IZROČILO

Drugo poročilo (1 Mz 2,4b-25) je delo jahvista, ki je pozornejši do človeka in na njegovo vlogo v svetu. Tu je Bog človeka ustvaril z rokami in ne z besedo kot v prvem poročilu. Ustvaril ga je na začetku, da je človek vključen v stvarjensko delovanje. (Palmisano 2014, 23)

Jahvist v nadaljevanju opisuje, kako je človek živel v edenskem vrtu, kako je bila ustvarjena njegova žena in kako sta nato oba grešila ter bila za greh tudi kaznovana. Avtor želi pojasniti, da mora zlo izginiti iz sveta, ki ga je ustvaril Bog, in mora zato človek izven Raja trpeti bolečine in se soočati s težavami. Čeprav je bil svet ustvarjen od Boga in je dober, ga je uspelo človeku s svojim vedenjem pokvariti in je posledično v svet prinesel zlo. (Cassuto 1978, 77)

Celotna zgodba od 2,15 do 3,24 opisuje tragedijo, sanje, ki so se razbile s samovoljo človeka, ki si je želel biti neodvisen od Boga in je zato izgubil svoje resnično življenje.

Za avtorja to ni samo starodavna zgodba, temveč je zgodba, ki je stalno prisotna tudi danes. (Davidson 1983, 48)

2.3.1 STVARJENJE ČLOVEKA (1 Mz 2,7)

7 GOSPOD Bog je iz zemeljskega prahu izoblikoval človeka, v njegove nosnice je dahnil življenjski dih in tako je človek postal živa duša.

Bog je človeka ustvaril iz zemeljskega prahu in mu je v nosnice vdihnil življenjski dih (v. 7). Glagol izoblikovati označuje lončarjevo ali kiparjevo delo, kar pomeni, da je Bog tukaj predstavljen antropomorfno. Človeka oblikuje kot lončar, ki vsaki posodi da določeno obliko in namen, to pa je tudi izraz njegovega osebnega odnosa do človeka. (Palmisano 2014, 23) Bog je torej človeka kot lončar oblikoval iz zemeljskega prahu. Egipčani so poznali podobno zgodbo, kjer je bog Khnum izdelal človeštvo s pomočjo lončarjevega vretena. (Davidson 1983, 30)

Človek je v tem poročilu predstavljen kot gospodar stvarstva in tudi kot tisti, ki je narejen iz krhkega prahu. V njem sta prisotni dve razsežnosti: po eni strani veličina in veliko dostojanstvo, po drugi strani pa krhkost in odvisnost od Stvarnika. (Palmisano 2014, 23)

Bog je človeka izoblikoval iz zemeljskega prahu. V hebrejščini sta namerno uporabljeni besedi, ki podobno zvenita, *'ādām* (človek) in *'adāmāh* (zemlja). Tudi ko besedi prevedemo, še vedno podobno zvenita, Bog je ustvaril zemljana iz zemeljskega prahu. Tako je Bog ustvaril neživo strukturo, v katero je nato dahnil življenjski dih in človek je postal živa duša. To, da je človek postal živa duša, ne pomeni, da je prejel nesmrtno dušo, ki bi bivala znotraj njegovega telesa. Hebrejska beseda *nepēš* ne pomeni duše v smislu nekega duhovnega dela človeka, temveč pomeni življenje, vitalnost, popolnoma živo osebo. V zgodbi je poudarjena enost človeka z ostalimi živimi bitji. V 1 Mz 2,19 je zapisano, da so tudi vse živali na poljih in ptice pod nebom ustvarjene iz zemlje, in v 1 Mz 7,22 je zapisano, da življenjski dih pripada vsem živim bitjem, pticam, živini, plazilcem in ostalim živalim, tako kot tudi človeku. Tako kot vsa živa bitja tudi človek v svojem življenju izkuša šibkost in končnost življenja, saj lahko Bog življenjski dih, ki ga je podaril, tudi vzame kadarkoli želi. (Davidson 1983, 31)

2.3.2 EDENSKI VRT (1 Mz 2,8-17)

8 GOSPOD Bog je zasadil vrt proti vzhodu v Edenu in je tja postavil človeka, katerega je bil izoblikoval. 9 GOSPOD Bog je dal, da je iz zemlje pognalo vsakovrstno drevje, prijetno za pogled in dobro za jed, tudi drevo življenja v sredi vrta in drevo spoznanja dobrega in hudega.

10 V Edenu je izviral reka, da je namakala vrt; od tam pa se je delila v štiri glavne reke. 11 Ena od njih se imenuje Pišón. Ta teče okoli vse dežele Havila, v kateri je zlato –12 in zlato te dežele je dobro; tam je tudi bdelij in kamen oniks. 13 Drugi reki je ime Gihon. Ta teče okoli vse dežele Kuš. 14 Tretji reki je ime Tigris. Ta teče vzhodno od Asúrja. Četrta reka pa je Evfrat.

15 GOSPOD Bog je vzel človeka in ga postavil v edenski vrt, da bi ga obdeloval in varoval. 16 GOSPOD Bog je človeku zapovedal in rekel: »Z vseh dreves v vrtu smeš jesti, 17 le z drevesa spoznanja dobrega in hudega nikar ne jej! Kajti na dan, ko bi jedel z njega, boš gotovo umrl.«

Po stvarjenju človeka je Bog ustvaril edenski vrt (v. 8) in tja postavil človeka (v. 8.15). V vrstici 8 je zapisano, da je Bog ta vrt zasadil proti vzhodu, v nadaljevanju (v. 10-14) pa je lokacija jasneje določena z omembo reke, ki izvira v Edenu in se nato deli v štiri glavne reke. Imena dveh rek, Pišón in Gihon, se v Stari zavezi pojavita le na tem mestu. Še vedno ni dokončno raziskano, za kateri dve reki v resnici gre, nepoznani pa sta tudi pokrajini, ki sta povezani z rekama, Havila in Kuš. Nekateri ti dve pokrajini povezujejo s pokrajinama Zgornjega Egipta in Etiopije, kar bi pomenilo, da sta reki Pišón in Gihon dva rečna rokava reke Nil. Prav tako ni jasno, kaj točno naj bi bilo to bogastvo, ki se nahaja v pokrajini Havila. Drugi dve reki pa sta Tigris in Evfrat, za kateri je znano, da se nahajata na območju Mezopotamije. Frazo »edenski vrt« bi lahko prevedli tudi kot »vrt veselja«, raj, kjer so nekoč vladali sožitje in skladnost ter harmonija. (Davidson 1983, 32–33)

Iz vrstice 15 je razvidno, da je naloga človeka obdelovati in varovati vrt, v katerega ga je postavil Bog. To pomeni, da popolno življenje za človeka ne pomeni, da prosto lenari in uživa. (Skinner 1976, 66)

V vrtu sta bili poleg navadnih dreves, ki so bila prijetna na pogled in dobra za jed, tudi dve skrivnostni drevesi, drevo življenja, ki je poznano iz mitov okoliških ljudstev (npr. iz Epa o Gilgamešu), in drevo spoznanja dobrega in hudega, ki je omenjeno samo v Svetem pismu. V vrstici 17 se nahaja prepoved. Človeku je prepovedano, da bi jedel sadeže, ki rastejo na drevesu spoznanja dobrega in hudega. Prepoved je dana znotraj odnosa med Bogom in človekom. Čeprav je bil človek ustvarjen kot svobodno bitje, je vseeno v

tesnem odnosu z Bogom. Da ostane v tem odnosu, je potrebno, da sprejme navodila in prepovedi, ki mu jih da Bog. (Palmisano 2014, 23–24)

Beseda spoznanje ima v Stari zavezi zelo širok pomen, saj vključuje človekove izkušnje, izkušnje na področju spolnosti ter tudi moralne in intelektualne izkušnje. Zato lahko stavek, ki se pojavi v 1 Mz 4,1: »Človek je spoznal svojo ženo Evo«, razumemo v smislu, da je z njo legel in sta imela spolne odnose. Spoznanje dobrega in hudega nekateri razlagajo tudi kot poznavanje mogočnih urokov, s katerimi bi človek lahko nadzoroval dobre in sovražne sile, ki ga obdajajo. V hebrejščini pa fraza »dobro in hudo« pomeni »vse«. To pomeni, da spoznanje dobrega in slabega, ki je človeku prepovedano, pomeni spoznanje vsega, popolno spoznanje. Človek ni vseveden in vsemogočen, zato lahko preprosto sprejme svojo usodo kot bitje, ki je pod Božjo oblastjo, ali pa poskuša postati vseveden in posledično ostane sam, brez Boga. Lahko prizna svojo odvisnost od Boga ali pa zahteva neodvisnost in sprejme posledice tega. Posledice so trajne, saj je rečeno, da bosta takrat, ko bosta jedla iz drevesa, zagotovo umrla oziroma bosta obsojena na smrt. (Davidson 1983, 34–35)

2.3.3 ADAM DOBI ŽENO (1 Mz 2,18-25)

18 GOSPOD Bog je rekel: »Ni dobro za človeka, da je sam; naredil mu bom pomoč, ki mu bo primerna.« 19 GOSPOD Bog je izoblikoval iz zemlje vse živali na polju in vse ptice pod nebom ter jih pripeljal k človeku, da bi videl, kakšna imena jim bo dal, in da bi vsako živo bitje imelo tisto ime, ki bi mu ga dal človek. 20 Tako je človek dal imena vsej živini in vsem pticam na nebu in vsem živalim na polju, za človeka pa se ni našla pomoč, ki bi bila njemu primerna. 21 GOSPOD Bog je tedaj storil, da je na človeka leglo trdno spanje in je zaspal. Vzel je eno njegovih reber in tisto mesto napolnil z mesom. 22 GOSPOD Bog je iz rebra, ki ga je vzel človeku, naredil ženo in jo pripeljal k človeku. 23 Tedaj je človek rekel:

*»To je končno kost iz mojih kosti
in meso iz mojega mesa;
ta se bo imenovala móžinja,
kajti ta je vzeta iz moža.«*

24 Zaradi tega bo mož zapustil očeta in mater in se pridružil svoji ženi in bosta eno meso.

25 Bila pa sta oba naga, človek in njegova žena, a ju ni bilo sram.

V tem odlomku Bog spozna, da ni dobro, da je človek sam in nepopoln, zato potrebuje družbo oziroma ustrezno pomoč. Beseda »ni dobro«, ki je tu uporabljena, je v nasprotju

z besedo »dobro«, ki jo pri stvarjenjski zgodbi uporablja duhovniški vir (1 Mz 1,4.10.12.18.21.25.31). Da je stvarjenje človeka »zelo dobro«, kot pravi duhovniško izročilo (1 Mz 1,31), mora Bog ustvariti še žensko. (Collins 2006, 75)

Bog je najprej iz zemlje izoblikoval vse živali na polju in vse ptice pod nebom ter jih pripeljal pred človeka, da jih je poimenoval. To, da je bil človek tisti, ki je dal živalim imena, kaže na človekovo oblast nad ostalim stvarstvom. Obstoj vseh živalskih vrst pa še bolj poudarja človekovo osamljenost. Sicer ima oblast nad njimi, nobena pa mu ni enakovredna in njemu primerna. Partner, ki bo primeren za človeka, ne bo pripeljan k njemu, temveč bo ustvarjen iz njega in bo del njega. (Davidson 1983, 36–37) Eva, ki je bila narejena iz Adama in ne iz zemlje, je bila ustvarjena kot neka nadžival, saj obstoječe živali niso zadovoljile Adamovih potreb (Turner - Smith 2019, 23).

Tudi pri stvarjenju žene je Bog predstavljen antropomorfno. Medtem ko je bil človek v transu oziroma v globokem spancu, je Bog vzel eno od njegovih reber in iz njega človeku naredil ženo. Poudarjeno je, da je žena ustvarjena iz človekovega telesa, iz njegovega rebra. Ustvaril jo je iz dela telesa, ki je blizu srca. Srce v semitskem smislu predstavlja središče življenja, kar pomeni, da je bila žena ustvarjena iz središča življenja in je posledično že od samega začetka tesno povezana s svojim možem. (Palmisano 2014, 24–25)

Rebro na nek način simbolizira razmerje med možem in ženo. Kot je bilo rebro vzeto s strani moža in je bilo del moža, zdaj ob možu stoji žena, ki je bila ustvarjena iz njegovega rebra. Ko je Bog Adamu vzel eno od reber, je to mesto takoj napolnil z mesom, da je bilo Adamovo telo ponovno zdravo in celo kot prej. (Cassuto 1978, 134)

Bog je ustvaril ženo in jo pripeljal k človeku. Temu sledi kratka ritmična pesem v vrstici 23: »To je končno kost iz mojih kosti in meso iz mojega mesa; ta se bo imenovala možinja, kajti ta je vzeta iz moža.« Beseda to oziroma ta se v pesmi pojavi trikrat in označuje ženo, možinjo (’iššāh), ki se tako imenuje zato, ker je bila ustvarjena iz moža (’iš). Ker sta enakopravna, imata tudi ujemajoče ime, mož in možinja. Avtor besedila tudi razloži to njuno razmerje. Gre za razmerje med možem in ženo, ki sta skupaj eno, sta eno meso, ena oseba. (Davidson 1983, 37) Moževe besede v vrstici 23 izražajo veliko veselje in občudovanje, ko zagleda ženo. V njej prepozna del sebe, kar označujeta besedni zvezi »kost iz kosti in meso iz mesa«. (Palmisano 2014, 25)

Zaradi žene bo mož zapustil očeta in mater. Ko je moški še sam, pripada družini svojega očeta, ko spozna ženo, pa si začne ustvarjati svojo družino. Dokler živi pri starših, sta njegova ljubezen in skrb namenjeni njima, ko se poroči, pa to ljubezen podari ženi. (Cassuto 1978, 137)

Mož in žena sta nato živela v popolnoma nedolžnem svetu. Bila sta gola, vendar ju ni bilo sram. Sramu namreč še nista poznala, saj je sram stranski produkt zla, ki je na svet prišel kasneje. (Davidson 1983, 38) »Stanje pred grehom je stanje brez strahu. In če človek ne živi v strahu, če je v odnosu z Bogom in z bližnjimi, ne potrebuje oblačil (gre za simbolno izražanje), ni se mu treba braniti.« (Palmisano 2014, 25)

V tem odlomku lahko vidimo razliko med ustvarjenostjo ljudi in živali v primerjavi z Bogom. Na začetku, ko je Bog ustvarjal, je obstajala le ena meja, ki je ločevala dve kategoriji, in sicer stvaritelja in stvaritve. Poimenovanje živali, stvarjenje Adamove pomočnice in veselje, izraženo v vrstici 23, pa že namigujejo na razliko med človekom in živalmi znotraj kategorije živih bitij. Ta meja se začne nato ustvarjati v vrstici 25, kjer je človek opisan kot »nag«, saj ta beseda ni uporabljena za živali. Kasneje v 1 Mz 3,7, ko človek opazi svojo nagoto in si naredi oblačila, pa se dokončno ustvari meja. (Turner - Smith 2019, 24).

2.3.4 NEPOSLUŠNOST (1 Mz 3,1-7)

1 Kača pa je bila bolj prekanjena kakor vse živali na polju, ki jih je naredil GOSPOD Bog. Rekla je ženi: »Ali je Bog res rekel, da ne smeta jesti z nobenega drevesa v vrtu?« 2 In žena je rekla kači: »Od sadu drevja v vrtu jeva, 3 »le z drevesa sredi vrta,« je rekel Bog, »ne jejta sadu, tudi dotikajta se ga ne, sicer bosta umrla!« 4 Kača pa je rekla ženi: »Nikakor ne bosta umrla! 5 V resnici Bog ve, da bi se vama tisti dan, ko bi jedla z njega, odprle oči in bi postala kakor Bog, poznala bi dobro in húdo.« 6 Žena je videla, da je drevo dobro za jed, mikavno za oči in vredno poželenja, ker daje spoznanje. Vzela je torej od njegovega sadu in jedla, dala pa je tudi možu, ki je bil z njo, in je jedel. 7 Tedaj so se obema odprle oči in spoznala sta, da sta naga. Sešila sta si predpasnika iz smokvinih listov.

Kača je bila na Bližnjem vzhodu razumljena dvoumno: po eni strani je zvito, skoraj razumsko bitje, po drugi strani pa je simbol strasti. Ker se skriva, je tudi simbol teme in zla, hkrati pa vzbuja strah, saj lahko nepričakovano piči. (Palmisano 2014, 27)

V zgodbi o stvarjenju je kača opisana kot ena izmed živali, ki jih je Bog ustvaril, le da je za razliko od drugih bolj zvita oziroma prekanjena. V zgodbi ni nikjer omenjeno, da bi imela kača kakšne posebne moči ali da bi bila zlobna in podobna Satanu. Takšna predstava o kači se je razvila kasneje v judovski in krščanski misli. (Davidson 1983, 39) V zgodbi nas preseneti le to, da je kača imela sposobnost govoriti in vstopiti v dialog (Palmisano 2014, 27).

Ko se kača pogovarja z žensko, lahko v ozadju slišimo nek notranji boj, ki se dogaja v ženski, ko je razpeta med nedolžnostjo in skušnjavo. Pogovor med žensko in kačo se začne z navidezno nedolžnim vprašanjem. Kača sprašuje, ali je res Bog rekel, da ne smeta jesti od nobenega drevesa. Zdi se, da si kača želi le izvedeti to informacijo. (Davidson 1983, 39–40) V resnici pa si kača želi posredovati napačno podobo Boga. Želi pokazati, da Bog ni dober (Palmisano 2014, 28).

Ženska je najprej v vrstici 2-3 takoj stopila v obrambo Bogu in je odgovorila, da samo iz enega drevesa ne smeta jesti, in sicer iz drevesa, ki je sredi vrta, sicer bosta umrla. K prepovedi pa doda še eno prepoved, ki je Bog ni omenil v 1 Mz 2,17. Žena pravi, da se sadeža tudi dotakniti ne smeta. Nekateri strokovnjaki menijo, da želi ženska s tem le še bolj poudariti Božjo strogost, možno pa je tudi, da gre le za slogovno spremembo pri opisu prepovedi. (Davidson 1983, 40)

Ko je kači uspelo žensko speljati v pogovor, je začela počasi spreminjati pogovor in je iz prepovedi prešla na to, kakšna kazen ju bo doletela, če prepoved prekršita (Davidson 1983, 40). Kača začne v vrstici 5 namigovati, da je prepoved posledica Božje sebičnosti, saj Bog ne želi svoje sposobnosti razločevanja med dobrim in zlim deliti z ljudmi. Kača pravi, da nikakor ne bosta umrla, če bosta jedla iz drevesa, temveč se jima bodo odprle oči in bosta postala kakor Bog, poznala bosta dobro in hudo. (Palmisano 2014, 28)

Vrstici 6 in 7 nato na kratko opisujeta tragedijo. Žena je videla, da je drevo »dobro za jed, mikavno za oči in vredno poželenja, ker daje spoznanje« (v. 6). In dlje kot je gledala drevo, mikavnejše je to postajalo. Drevo je bilo vredno poželenja, zato je vzela iz drevesa sadež in jedla. Mož je naredil isto in v tistem trenutku je vrt veselja postal vrt razočaranja. Takrat so se jima odprle oči, tako kot jima je obljubila kača, vendar sta zaradi tega, kar sta videla, začutila sram. Spoznala sta namreč, da sta gola, in tako je izginila njuna

nedolžnost. Goloto sta skušala skriti s smokvinimi listi, krivde pa pred Bogom nista mogla skriti. (Davidson 1983, 40–41)

Adam in Eva sta bila najprej naga in ju ni bilo sram, kar pomeni, da nista potrebovala zaščite. Takoj po grehu pa so se jima odprle oči in sta se zavedala svoje ranljivosti in potrebe po zaščiti pred bližnjim. Dokler človek ni grešil in ni bil pod vplivom zla, ni poznal strahu. Takoj po prvem grehu pa se pojavita strah in skrb zase. (Palmisano 2014, 28)

2.3.5 ZASLIŠANJE (1 Mz 3,8-13)

8 Zaslišala sta glas GOSPODA Boga, ki je ob dnevnem vetriču hodil po vrtu. Človek in njegova žena sta se skrila pred GOSPODOM Bogom sredi drevja v vrtu. 9 GOSPOD Bog je poklical človeka in mu rekel: »Kje si?« 10 Rekel je: »Slišal sem tvoj glas v vrtu, pa sem se zbal, ker sem nag, in se skrila.« 11 Pa je rekel: »Kdo ti je povedal, da si nag? Si mar jedel z drevesa, s katerega sem ti prepovedal jesti?« 12 Človek je rekel: »Žena, ki si mi jo dal, mi je dala z drevesa in sem jedel.« 13 GOSPOD Bog je rekel ženi: »Kaj si to storila?« Žena je odgovorila: »Kača me je zapeljala in sem jedla.«

V tem delu je poudarjena škoda, ki se je zgodila zaradi greha. Do tega trenutka je bil Bog do človeka vedno prijazen in usmiljen, ustvaril ga je, postavil ga je v vrt, dal mu je oblast nad živalmi in mu priskrbel družico. Zdaj pa je le glas Gospoda Boga, ki hodi po vrtu, pripravil moža in ženo do tega, da sta se hitro začela skrivati, vendar je bilo to skrivanje nesmiselno. (Davidson 1983, 41) Slišala sta glas Boga, ki je hodil po vrtu. Bog je tu ponovno opisan antropomorfno. Božji glas je pri možu in ženi vzbujal občutek strahu, čeprav ga ne bi smel, a to je bila posledica greha. Mož in žena sta se skrila, vendar Boga to ne ustavi, saj on išče človeka z namenom, da bi ga odrešil. (Palmisano 2014, 29)

Bog je nato svoje zaslišanje začel pri Adamu. Postavi mu retorično vprašanje: »Kje si?« in Adam mu na to odgovori z dvoumnim odgovorom, da se je skrila, ker se je zaradi svoje golote zbal. Na to izmikanje Bog odgovori z dvema neposrednima in očitajočima vprašanjema: »Kdo ti je povedal, da si nag? Si mar jedel z drevesa, s katerega sem ti prepovedal jesti?« Adam je priznal, da je res jedel, ampak se poskuša izogniti krivdi in za to, kar se je zgodilo, okrivi žensko ter Boga. Pravi, da mu je sadež dala ženska, ki mu jo je dal Bog. Bog nato zaslišuje ženo in ta za dejanje krivi kačo. (Davidson 1983, 42)

Kače Bog ničesar več ne sprašuje, saj so njeni zlobni nameni razumljivi. Ravnala je tako, kot bi se lahko od nje pričakovalo. (Skinner 1976, 78)

2.3.6 SODBA (1 Mz 3,14-19)

14 GOSPOD Bog je rekel kači:

*»Ker si to storila,
bodi prekleta med vso živino
in vsemi poljskimi živalmi.
Po trebuhu se boš plazila
in prah jedla
vse dni življenja.*

*15 Sovraštvo bom naredil med teboj in ženo
ter med tvojim zarodom in njenim zarodom.*

*On bo prežal na tvojo glavo,
ti pa boš prežala na njegovo peto.«*

16 Ženi pa je rekel:

*»Zares, mnogo boš trpela v svoji nosečnosti
in v bolečinah boš rojevala otroke.*

*Po možu boš hrepenela,
on pa bo gospodoval nad teboj.«*

17 In človeku

je rekel:

*»Ker si poslušal glas svoje žene
in jedel z drevesa,*

*o katerem sem ti zapovedal in rekel: »Nikar ne jej z njega!«
naj bo zaradi tebe prekleta zemlja;*

s trudom boš jedel od nje vse dni svojega življenja.

18 Trnje in osat ti bo rodila

in jedel boš poljsko rastlinje.

19 V potu svojega obraza

boš jedel kruh,

dokler se ne povrneš v zemljo,

kajti iz nje si bil vzet.

Zares, prah si

in v prah se povrneš.«

Zaslišanje nato preide v sodbo, ki pa se začne pri kači, nadaljuje pri ženski in zaključí pri moškem. Zaključí se tam, kjer se je zasliševanje začelo. Pomembnost obsodbe je poudarjena z ritmičnim govorom, v katerem je obsodba podana. Ta odlomek nam da mnogo odgovorov na razna vprašanja: zakaj je kača nekakšno čudno bitje, ki se plazi po tleh (v. 14), zakaj obstaja obojestransko sovraštvo med kačo in človekom (v. 15), zakaj je rojevanje boleče in zakaj ima mož oblast nad ženo (v. 16) ter zakaj je življenje kmetov

tako težko (v. 17). Takšna vprašanja so bila pogosta predvsem v starodavnem svetu. Danes pa bi si človek verjetno želel odgovore na drugačna vprašanja, bolj znanstvena. Namen avtorja je bil, da se skuša na teološki način soočiti s problemom zla v svetu, ki ga je ustvaril Bog. Človekovo odgovornost pri tem vzame zelo resno. V človekovem poskusu, da bi prestopil mejo svoje odvisnosti od Boga, ki mu je bila dana, in bi postal neodvisen, vidi izvor vsega zla in nesoglasij, ki obstajajo v svetu. (Davidson 1983, 43–44)

Najprej v vrsticah 14 in 15 nastopi kazen za kačo. Kazen se na nek način navezuje na začetek tretjega poglavja, kjer je zapisano, da je bila kača bolj zvita od ostalih živali. Zdaj pa je prekleta med vso živino in vsemi poljskimi živalmi (v. 14). (Davidson 1983, 44) Bog kačo zaradi greha prekolne, kar pomeni, da se sam temeljno oddalji od nje, saj z zlom ne želi imeti nič skupnega (Palmisano 2014, 29). Čeprav je bila kača zgolj ena izmed vseh živali, postane zaradi vloge, ki jo ima v zgodbi, simbol zla. Vrstica 15 nato govori o še trajajočem konfliktu med človekom in kačo, ki ima tudi posledice. Človek preži na kačino glavo, kača pa preži na človekovo peto. Složnost in mir, ki sta prej vladala v vrtu, sta tako uničena in začne se večer spor in smrtonosen boj z zlom. (Davidson 1983, 44)

Vendar ko Bog izreče človeku kazen, hkrati pokaže tudi pot odrešenja. Bog vnaprej napove, da bo med človeštvom in kačo vladalo temeljno sovraštvo in da bo na koncu zmagal človek. Kristjani namreč lahko v teh besedah vidimo napoved Kristusovega učlovečenja. Žena je bila v edenskem vrtu tista, ki je prva padla v greh, in žena je tudi tista, po kateri kasneje pride odrešenje. Pri ženi Evi se je greh začel, pri drugi ženi Mariji pa se bo začelo odrešenje. (Palmisano 2014, 29)

V vrstici 16 je opisana kazen za ženo. Ženska, ki je bila ustvarjena, da bi bila prava partnerica in pomoč človeku, je le tega zvalila v zlo, zato je kaznovana na področju svoje ženskosti in v odnosu z možem. Njena kazen se deli na dva dela:

- Trpljenje v nosečnosti in bolečino v času rojevanja. Prva kazen so porodne bolečine, ki so zelo hude. V Stari zavezi postanejo te bolečine sinonim za opisovanje vsakega hudega trpljenja, na primer v Jer 6,24: »Slišali smo novico o njem: omahujejo nam roke, tesnoba nas obhaja, bolečina kakor porodnico.«
- Hrepenenje po možu in moževo gospodovanje. Žena si bo želela biti z možem, hrepenela bo po njem. Ta želja pa ženske ne bo pripeljala v razmerje, temveč v

podrejenost. Najgloblji človeški odnos je tako pokvarjen. (Davidson 1983, 44–45)

V vrsticah 17-19 pa je kazen za moža. Kazen je vezana na delo. Zemlja, ki jo bo obdeloval, bo prekleta. Tako bo tudi mož trpel bolečine. Namesto da bi obdeloval in skrbel za vrt, kjer bi imel vsega v izobilju, se bo v potu svojega obraza boril z zemljo, ki bo rodila trnje in osat. Avtor želi poudariti odnos, ki ga ima človek s svojim okoljem, in njegovo odvisnost od zemlje. (Davidson 1983, 45)

Kazen razbije človeško nadutost. Človek si je želel postati kakor Bog, na koncu pa je obsojen na to, da bo ponovno postal prah, iz katerega je bil ustvarjen (v. 19). Želi si vsevednosti, dobi pa smrt. (Davidson 1983, 46) Smrt je zadnja kazen, ki doleti človeka. Človek zaradi greha postane umrljivo bitje: »Prah si in v prah se povrneš.« (Palmisano 2014, 30)

2.3.7 IZGON (1 Mz 3,20-24)

20 Človek je imenoval svojo ženo Eva, ker je postala mati vseh živih. 21 GOSPOD Bog je naredil človeku in njegovi ženi suknji iz kože in ju oblekel. 22 Tedaj je GOSPOD Bog rekel: »Glejte, človek je postal kakor eden izmed nas, saj pozna dobro in húdo. Da ne bo zdaj iztegnil roke in vzel še z drevesa življenja ter jedel in živel na veke!« 23 In GOSPOD Bog je odpravil človeka iz edenskega vrta obdelovat zemljo, iz katere je bil vzet. 24 Izgnal je človeka in postavil vzhodno od edenskega vrta kerube in meč, iz katerega je švigal ogenj, da bi stražili pot do drevesa življenja.

Sodbi, ki doleti kačo, ženo in moža, sledi še ena kazen, in to je izgon iz vrta veselja, edenskega vrta. Izgon in razlog za izgon sta opisana v vrsticah 22–24. Vrstici 20 in 21 sta nekakšen uvod v zgodbo o izgonu iz vrta. Vrstica 21 bi lahko bila tudi drugačna različica vrstice 7, ki pravi, da so se Adamu in Evi odprle oči in sta spoznala, da sta gola, zato sta si sešila predpasnika iz smokvinih listov. (Davidson 1983, 46–47)

Zgodba se začne z vrstico 20, kjer mož uveljavlja svojo avtoriteto s tem, da ženo poimenuje Eva, hebrejsko ḥawwā^h. Avtor ime razloži z besedami »mati vseh živih«. Hebrejska beseda za življenje je ḥāy. Čeprav jima je bila za greh obljubljen kazen smrti, se življenje nadaljuje, saj je Eva mati vseh živih. (Davidson 1983, 47)

V vrstici 21 pa je izraženo Božje usmiljenje. Bog je sicer kaznoval človeka, vendar je njegovo usmiljenje še večje. Opisano je, kako je Bog možu in njegovi ženi naredil suknji iz kože. Adam in Eva sta želela postati neodvisna, ampak na koncu je bil Bog tisti, ki je poskrbel zanj in jima izkazal usmiljenje. Odločil se je zavarovati človeka. Obleka namreč izraža dostojanstvo, ki ga človek ohrani tudi po grehu. (Palmisano 2014, 31)

V vrstici 22 se v zgodbi spet, prvič po kratki omembi v 2,9, pojavi drevo življenja. Tematika človekove želje, da bi posegel po nesmrtnosti, se v zgodbi ponovno pojavi, potem ko se je greh že zgodil. Ko je skušal postati samostojen, neodvisen, ko je posegel po sadežu, ki mu je prinesel vsevednost, človek avtomatsko ve, kje se nahaja skrivnostno drevo življenja in si bo želel poseči tudi po njegovem sadežu. Zato se je Bog odločil človeka izgnati iz vrta, da ne bi posegel po tem sadežu (v. 23). (Davidson 1983, 47–48)

Ko človek odhaja iz vrta, se zaveda, da bo moral zdaj delati in trpeti. Čeprav zaradi greha človek ni več v tesnem odnosu z Bogom, ga Bog vseeno ne zapusti in gre skupaj z njim v svet. Kajti Bog ostane s človekom in je vedno ob njem. Bog namreč človeka ni preklel, preklel je kačo in zemljo, človek pa kot bitje ostane nekaj svetega. Človek kljub grehu ohrani svojo bogopodobnost. (Palmisano 2014, 31)

Pot do drevesa in sam vrt sta zastražena. Stražijo ga Božji stražarji, to so kerubi. Kerub je mitološko bitje, nekakšno manjše božanstvo, pol človek in pol žival. V Stari zavezi se kerubi pojavljajo kot krilati pazniki Boga, primer je Ps 18,11: »Jezdil je na kerubu in letal, jadral je na perutih vetra.« Pojavljajo se tudi kot skrbniki svetih krajev in predmetov, kot je na primer barka ali spravní pokrov – primer je 2 Mz 25, 18-20: »Narêdi dva keruba iz zlata, s kovanjem ju narêdi na obeh koncih spravnega pokrova! Enega keruba narêdi na enem koncu, drugega na drugem; keruba naredite tako, da se bosta dvigala iznad spravnega pokrova na obeh njegovih koncih! Keruba naj razprostirata peruti navzgor in zaslanjata z njimi spravní pokrov, obrnjena z obrazom drug proti drugemu; obraza kerubov naj gledata na spravní pokrov.« (Davidson 1983, 48)

Poleg kerubov je bil vrt zastražen tudi z mečem, iz katerega je švigal ogenj. Tudi to bi lahko imelo mitološko ozadje, saj so mnogi bogovi v starodavnem Bližnjem vzhodu imeli svoje lastno orožje za vojne. (Davidson 1983, 48)

2.3.8 ROJSTVO KAJNA IN ABELA (1 Mz 4,1-2)

1 Človek je spoznal svojo ženo Evo. Spočela je in rodila Kajna. Rekla je: »Dobila sem moža od GOSPODA.« 2 Nato je rodila njegovega brata Abela. In Abel je pasel drobnico, Kajn pa je obdeloval zemljo.

S četrtem poglavjem prideta v ospredje sinova Adama in Eve, to sta Kajn in Abel. Zgodba prikazuje, kako je polom v zvezi med človekom in Bogom vodil v tragedijo na področju medčloveških odnosov. Človek, ki se je prej želel uveljaviti proti Bogu, se zdaj uveljavlja proti bratu, sočloveku. (Davidson 1983, 50–51)

Zgodba se začne z Adamom in Evo ter tako vzpostavlja povezavo z zgodbo o edenskem vrtu. Človek je spoznal svojo ženo Evo (v. 1) in ta stavek bi lahko prevedli na način, da je Adam legel s svojo ženo. V Stari zavezi se beseda vedeti nanaša na široko območje izkušenj, ki jih ima človek, in to vključuje tudi njegove spolne izkušnje. Eva tako začne uresničevati obljubo, ki je bila nakazana v 3,20, torej da bo postala mati vseh živih. Dobila je sina z imenom Kajn in kasneje še Abela. (Davidson 1983, 51)

2.3.9 SET – ZAČETEK VERE (1 Mz 4,25-26)

25 Adam je spet spoznal svojo ženo in rodila je sina, kateremu je dala ime Set. Rekla je namreč: »Bog mi je dal drugega potomca namesto Abela, ki ga je ubil Kajn.« 26 Tudi Set je dobil sina in mu dal ime Enoš. Takrat so začeli klicati GOSPODOVO ime.

Adam se ponovno pojavi v četrtem poglavju, v vrstici 25. Ponovno je legel z Evo in dobila sta sina Seta. Eva v vrstici 25 pravi, da ji je Bog dal drugega potomca, saj je Abela ubil Kajn. S temi besedami Eva priznava, da je Kajn grešil in da je Bog dober, saj ji je dal še enega sina. (Collins 2006, 211) Upanje, ki je izraženo v 3,20 (»Človek je imenoval svojo ženo Eva, ker je postala mati vseh živih.«), se ne uresniči po Kajnu, temveč po naslednjem sinu, ki nadomesti umorjenega Abela. Družinsko drevo se po Setu razvije v duhovniški rod. V tem poglavju je predstavljen le delček, celotno družinsko drevo pa je v petem poglavju. Set je imel sina Enoša in takrat so začeli slaviti Boga pod imenom Jahve (heb. YHWH). (Davidson 1983, 57–58)

2.4 DRUŽINSKO DREVO ADAMA (1 Mz 5,1-5)

1 To je knjiga Adamovega rodovnika. Na dan, ko je Bog ustvaril človeka, ga je naredil sebi podobnega. 2 Ustvaril ju je moškega in žensko, ju blagoslovil in ju imenoval človeka, na dan, ko ju je ustvaril. 3 Adam je živel sto trideset let in rodil se mu je sin po njegovi podobnosti, kot njegova podoba. Imenoval ga je Set. 4 Potem ko se mu je rodil Set, je bilo Adamovih dni še osemsto let in rodili so se mu sinovi in hčere. 5 In vseh Adamovih dni, ki jih je preživel, je bilo devetsto trideset let. Potem je umrl.

V petem poglavju je družinsko drevo od Adama do Noeta. To je prvo od mnogih družinskih dreves, ki so dela duhovniškega avtorja, saj ta namenja posebno pozornost kronologiji in rodovnikom. To drevo obsega čas od stvarjenja do prvega pomembnejšega preloma v človeški zgodovini, to je vesoljnega potopa. (Davidson 1983, 60–61)

Ta »knjiga Adamovega rodovnika« je pomembna zaradi dveh razlogov:

- vsebuje deset imen;
- ljudem, ki so živeli pred poplavo, pripisuje zelo dolgo življenjsko dobo. Henoh, ki je bil ob smrti star 365 let, je imel v primerjavi z drugimi zelo kratko življenje. Življenjska doba se začne kasneje krajšati. Bolj kot se oddaljujemo od stvarjenja, krajša je življenjska doba, saj človek pada globlje v greh. (Davidson 1983, 61)

Uvod v predstavitev družinskega drevesa se začne s krajšim opisom stvarjenja človeka. Ta opis spominja na zgodbo o stvarjenju, ki je del duhovniškega izročila (1 Mz 1,26-27), a z nekaj manjšimi spremembami. Tu je Bog človeka ustvaril sebi podobnega, v prvem poglavju pa ga je Bog ustvaril po svoji podobi, kot svojo podobnost (1 Mz 1,26). Na zgodbo o stvarjenju bolj spominja vrstica 3, kjer je Adam dobil sina po njegovi podobnosti, kot njegova podoba (1 Mz 5,3). To nakazuje, da sta podoba in podobnost Boga skupni vsemu človeštvu, sta dediščina, ki se prenaša od Adama naprej. (Davidson 1983, 62)

V vrstici 2 je Bog moškega in žensko imenoval človeka. To je dodatek k zgodbi o stvarjenju, ki se nahaja v 1 Mz 1,27 in poudarja, da je beseda 'ādām splošen pojem, ki označuje človeštvo in vključuje oba spola, moškega in žensko. (Davidson 1983, 62)

3. APOKRIF ŽIVLJENJE ADAMA IN EVE

3.1 PREDSTAVITEV APOKRIFA

Apokrif Življenje Adama in Eve je nastal v času zgodnjega krščanstva, verjetno nekje med tretjim in sedmim stoletjem. Ohranil se je v različnih oblikah, vse pa izhajajo iz istega, neohranjenega vira, ki naj bi bil napisan v grškem jeziku. (The Institute for Advanced Technology in the Humanities) Poleg latinske različice *Vita Adae et Evae*, na katero sem se osredotočila v tem diplomskem delu in jo prevedla, obstajajo še grška (Mojzesova apokalipsa), slovanska (Življenje Adama in Eve), armenska (Adamovo kesanje) in gruzijska (Adamova knjiga) različica. Poleg teh je delno ohranjena tudi koptična različica. (LeBlanc 2011)

Latinsko besedilo Življenje Adama in Eve ter Mojzesova apokalipsa sta bolj znani deli (Stone 1984, 110). Razlikujeta se po tem, da je apokrif Življenje Adama in Eve obsežnejši in vsebuje nekatera poglavja, ki jih grško besedilo ne, približno polovica latinskega besedila pa je enaka kot v Mojzesovi apokalipsi (Stone 1984, 113). Ta dva rokopisa sta se v času srednjega veka in renesanse širila po Evropi, vendar vse do devetnajstega stoletja nista bila objavljena. V angleščino sta bila nato prevedena šele v dvajsetem stoletju, takrat pa so bili objavljeni tudi prevodi slovanske, armenske, gruzijske in koptične različice. (Revard 2005)

Latinska različica apokrifa vsebuje nekatere elemente, ki so zagotovo judovskega izvora, kot na primer legenda, ki se pojavi v poglavju 50, kjer Eva pred svojo smrtjo daje sinu Setu še zadnja navodila, naj zgodbo o njej in njenem možu zapiše na kamnito in glineno ploščo, tako da se bodo table ohranile, ne glede na to, kakšna sodba bo prišla na zemljo, ogenj ali poplave. Nekateri elementi v besedilu pa so nedvomno krščanskega izvora, na primer govor angela Mihaela v poglavju 42, kjer prerokuje, da bo na zemljo prišel najbolj ljubljeni Kralj, Kristus, Božji sin. Apokrif je torej sestavljen iz krščanskih in judovskih elementov. (Sparks 1984, 143)

Sprva je večina znanstvenikov menila, da je apokrif judovskega izvora, saj naj bi bili dokazi o prisotnosti krščanskih značilnosti v besedilu minimalni in posledica kasnejše redakcije. Vendar pa nedavne študije o nastanku in širjenju takšnih apokrifnih zgodb iz antike kažejo na možnost, da so dela v izvorniku krščanskega porekla. Pri tem pa je treba upoštevati tudi dejstvo, da so bile te zgodbe zelo priljubljene med kristjani in da so jih krščanski pisci tudi prepisovali, urejali in širili. (The Institute for Advanced Technology in the Humanities) Čeprav je Življenje Adama in Eve v izvorniku verjetno krščansko delo, pa ima veliko skupnega z judovskimi apokrifi in psevdepigrafi (Revard 2005).

3.2 TEOLOŠKI POUĐARKI APOKRIFA

Glavni temi, ki se pojavlja v latinski različici apokrifa Življenje Adama in Eve, sta človeška stiska in končna usoda ljudi (De Jonge in Tromp 1997, 59–61). Kot pomembni temi se pojavljata tudi kesanje in razodetje. Adam in Eva se odločita, da bosta za pokoro stala v reki Jordan in Tigris. Vendar v reki ne stojita le zaradi kesanja, temveč s tem tudi pozivata Boga, naj jima pomaga in jima da hrano, da bosta lahko preživela. Par se v apokrifu namreč sooča z vprašanjem, kako preživeti v svetu, ki ni več prijeten za življenje. Ob koncu kesanja Bog res naroči angelu Mihaelu, naj Adamu prinese seme za življenje. (Revard 2005) Adam je v apokrifu osrednja oseba, je pravi spokornik in zato prejme Božje usmiljenje. Adam je sicer res grešil, vendar je v apokrifu poudarjeno, da je bila Eva tista, ki je prva prekršila Božjo zapoved in se je dvakrat vdala skušnjavi hudiča. Eva se ves čas zaveda svoje odgovornosti in priznava svojo krivdo. (De Jonge in Tromp 1997, 59–61) Kesanje pripelje Adama in Evo vse do sprave med seboj, do obžalovanja, ker sta grešila, in do iskanja načinov, kako preživeti v novem svetu, ki sta ga deležna po izgonu (Revard 2005).

V apokrifu se omenja tudi Kristusov prihod. Ko sta Adam in Eva obžalovala svoj greh, jima je bilo dano spoznanje o prihodnosti in o dokončnem odrešenju za greh. Seznanjena sta bila z Božjim načrtom odrešenja. Kasneje, ko Adam zboli, naroči Evi in Setu, naj gresta do Raja in poiščeta olje usmiljenja, v upanju, da mu bo to olje pomagalo. Ampak angel Mihael je Evi in Setu razodel, da Adam še ne bo prejel olja usmiljenja. Olje v tem

primeru simbolizira odrešenje, ki ga lahko podeli samo Kristus. Adam mora zato počakati na njegov prihod, ki ga bo odrešil smrti, na katero je bil obsojen. Adam, kot podoba skesanega grešnika, se v času umiranja zaveda, da mu bo na koncu prek Kristusa podeljeno večno življenje. (Revard 2005)

Pomembno vlogo v apokrifu ima tudi Set, ki je predstavljen kot Adamov najljubši sin. Set je skupaj s svojo mamo Evo skušal iz Edena dobiti olje usmiljenja za Adama in je bil na koncu tisti, ki je po Evinih navodilih naredil tabli in nanju zapisal zgodbo svojih staršev. V poglavjih 25–29, 37–40 in 47–48 so bile Setu predane tudi pomembne informacije. V poglavjih 25–29 je Adam svojemu sinu povedal o videnjih, ki jih je imel po izgonu iz Edena, v poglavjih 37–40 je, ko ga je napadla kača, Set spoznal, da med hudičem in človekom še vedno vlada sovraštvo, v poglavjih 47–48 pa je Set videl, kako je Bog izročil Adama angelu Mihaelu, ki bo pazil nanj vse do dneva sodbe, in kako je bil nato Adam pokopan v Raju skupaj z Abelom. (De Jonge in Tromp 1997, 59–61)

3.3 VSEBINA APOKRIFA¹

1. Ko sta bila Adam in Eva izgnana iz Raja, sta si naredila zatočišče, kjer sta sedem dni žalovala in objokovala v veliki žalosti.
2. Po sedmih dneh pa sta postala lačna. Začela sta iskati hrano, vendar je nista našla. Nato je Eva rekla Adamu: »Moj gospod, lačna sem. Pojdi in nama poišči nekaj za jesti. Morda se naju bo Gospod Bog usmilil ter naju bo ponovno poklical na kraj, kjer sva bila prej.«
3. Adam je vstal in je sedem dni taval po deželi, a ni našel nobene hrane, ki sta jo imela prej v Raju. In Eva je rekla Adamu: »Ali me boš ubil, da bom mrtva? Mogoče te bo Gospod Bog nato vzel nazaj v Raj, saj si bil izgnan zaradi mene.« Adam je odgovoril: »Ne govori tako, Eva, da ne bo Gospod Bog poslal nad naju

¹ Vsebina apokrifa je prevedena iz angleščine: Sparks, Hedley Frederick Davis, ur. 1984. *APOCRYPHAL Old Testament*. Oxford: Clarendon press.

še kakšno drugo prekletstvo. Kako bi lahko dvignil roko nad svoje lastno meso? Raje se potrudiva in si poiščiva nekaj, kar naju bo ohranilo pri življenju.«

4. In hodila sta okoli ter iskala hrano devet dni, vendar nista našla ničesar takega, kar sta imela v Raju, temveč sta našla le živalsko hrano. Adam je rekel Evi: »Takšno hrano je Bog priskrbel živalim in zverem, midva pa sva imela angelsko hrano. Vendar je prav in primerno, da žalujeva pred Bogom, ki naju je ustvaril. Bodiva skesana. Morda bo Gospod Bog prijazen do naju in se naju bo usmilil ter nama dal nekaj za življenje.«
5. In Eva je vprašala Adama: »Kaj je kesanje? Povej mi, moj gospod, kako se naj kesam? Ne naloživa si prevelikega bremena, ki ga potem ne bova mogla prenašati, Gospod pa ne bo uslišal najinih molitev in se bo obrnil stran od naju, ker ne bova storila, kar sva obljubila. Moj gospod, kolikšno kesanje imaš v mislih? Jaz sem ti resnično prinesla težave in trpljenje.«
6. In Adam je rekel Evi: »Ti ne moreš narediti toliko kot jaz, zato naredi le toliko, kolikor imaš moči. Jaz se bom štirideset dni postil. Ti pa pojdi do reke Tigris in vzemi kamen ter stoj na njem v vodi do vratu v globokem delu reke. In nobena beseda naj ne zapusti tvojih ustnic, saj nisva vredna, da bi karkoli prosila Gospoda. Najine ustnice so nečiste zaradi nezakonitega in prepovedanega drevesa. In stoj v vodi sedemintrideset dni. Jaz pa bom štirideset dni preživel v reki Jordan. Morda se naju bo Gospod Bog usmilil.«
7. In Eva se je odpravila k reki Tigris in naredila, kot ji je Adam naročil. Tudi Adam se je odpravil do reke Jordan in je stal na kamnu v vodi do vratu.
8. In Adam je rekel: »Prosim te, reka Jordan, žaluj z menoj; in zberi zame vsa bitja, ki plavajo v tebi, in naj me obkolijo in žalujejo skupaj z menoj. Naj objokujejo, ne zase, ampak zame; kajti niso one grešile, ampak jaz.« Takoj so prišla vsa živa bitja in ga obkolila. In v tistem trenutku se je voda reke Jordan ustavila in ustavil se je njen tok.
9. Minilo je osemnajst dni. Nato se je Satan iz jeze preoblikoval v najsvetlejšega angela in je šel do reke Tigris, do Eve, in jo našel objokano. In hudič se je pretvarjal, da žaluje skupaj z njo; začel je jokati in ji je rekel: »Pridi iz reke in ne žaluj več. Zakaj sta žalostna, ti in tvoj mož Adam? Gospod Bog je slišal vajino

stokanje in je sprejel vajino kesanje; in vsi angeli smo prosili Boga v vajinem imenu in ga rotili. In On je poslal mene, da bi vaju spravil iz vode in vama dal hrano, ki sta jo imela v Raju in izguba katere vama je povzročila zdajšnje trpljenje. Zato pridi iz vode in peljal te bom na mesto, kjer je pripravljena vajina hrana.«

10. Eva je to slišala in je verjela, zato je šla iz vode; njeno telo je bilo modro zaradi mrzle vode. In ko je prišla ven, je padla. Hudič ji je pomagal na noge in jo vodil do Adama. Vendar ko jo je Adam videl in z njo hudiča, je začel glasno jokati in je rekel: »O Eva, Eva, kje je sad tvojega kesanja? Kako je možno, da te je najin sovražnik ponovno zapeljal v zanko? Zaradi njega sva bila izgnana iz najinega prebivališča v Raju kot tujca in prikrajšana za duhovno srečo.«
11. Ko je Eva to slišala, je spoznala, da je bil hudič tisti, ki jo je prepričal, naj zapusti reko; padla je z obrazom na zemljo in njena žalost in stokanje in jok so se podvojili. Jokala je in rekla: »Gorje tebi, hudič. Zakaj si naju brez razloga napadel? Zakaj si poskušal vplivati na naju? Kaj sva ti storila, da si nama sledil s tako zvitostjo? Zakaj je tvoja hudobija usmerjena proti nama? Sva ti morda vzela tvojo slavo in te spravila v sramoto? Zakaj, sovražnik, naju preganjaš do smrti s takšno zlobo in hudobijo?«
12. Hudič je globoko zavzdihnil in rekel: »O, Adam! Vse moje sovraštvo, nevoščljivost in trpljenje je zaradi tebe, kajti zaradi tebe sem ostal brez slave, ki sem jo imel v nebesih poleg ostalih angelov, in zaradi tebe sem bil izgnan na zemljo.« Adam je odgovoril: »Kaj sem ti storil oziroma česa me lahko kriviš? Nisva ti storila nič žalega ali ti škodovala. Zakaj torej naju preganjaš?«
13. Hudič je odgovoril: »Adam, kaj mi govoriš? Zaradi tebe sem bil izgnan iz nebes. Ko si bil ustvarjen, sem bil jaz izgnan izpred navzočnosti Boga in pregan iz skupnosti angelov. Ko ti je Bog vdahnil življenjski dih in ko sta bila tvoj obraz in podoba ustvarjena po Božji podobi, te je Mihael pripeljal in nas pregovoril, da te častimo pred Bogom. In Gospod Bog je rekel: "To je Adam. Ustvaril sem ga po naši podobi in podobnosti."
14. In Mihael je šel in poklical vse angele in jim rekel: "Slavite podobo Boga, kot je naročil Gospod Bog." In Mihael sam ga je prvi počastil. Nato je poklical mene in rekel: "Počasti podobo Boga." In jaz sem odgovoril: "Nobene dolžnosti nimam,

da bi častil Adama." In ker me je Mihael še naprej prepričeval, da naj ga počastim, sem mu rekel: "Zakaj me prepričuješ? Ne bom počastil bitja, ki je manjvredno in mlajše od mene. Jaz sem po stvarjenju višji od njega. Preden je bil ustvarjen, sem bil jaz že ustvarjen. On bi moral častiti mene."

15. Ko so to slišali ostali angeli, ki so mi bili podrejeni, so se tudi oni uprli temu, da bi ga častili. In Mihael je rekel: "Počastite podobo Boga, kajti če ga ne boste počastili, boste Gospoda Boga zelo razjezili." In jaz sem rekel: "Če je jezen name, si bom naredil sedež nad zvezdami nebes in bom jaz kot Najvišji."
16. In Gospod Bog je bil jezen name in me je skupaj z mojimi angeli izgnal iz naše slave. In zaradi tebe smo bili izgnani iz naših prebivališč na ta svet in bili vrženi na zemljo. Nato nas je premagala žalost, saj nam je bilo odvzeta velika čast. In bolelo nas je, ko smo te videli v takšni sreči in razkošju. Zato sem preslepil tvojo ženo in povzročil, da si bil zaradi nje izgnan iz te sreče in razkošja, ravno tako kot sem bil jaz izgnan iz moje slave.«
17. Ko je Adam slišal, kar je povedal hudič, je začel glasno jokati in ihteti. Rekel je: »O Gospod moj Bog, moje življenje je v tvojih rokah. Pošlji stran od mene tega sovražnika, ki si želi uničiti mojo dušo, in daj mi njegovo čast, ki jo je on sam izgubil.« In v trenutku je hudič izginil izpred njega. Nato je Adam štirideset dni vztrajal in je skesano stal v reki Jordan.
18. In Eva je rekla Adamu: »Začni živeti svoje življenje, moj gospod. Življenje ti je podarjeno, saj nisi kriv ne za prvi ne za drugi greh. Jaz pa sem grešila in bila speljana na kriva pota, saj se nisem držala navodil Boga. Odstrani me iz svojega življenja in šla bom proti zahodu in tam ostala, dokler ne umrem.« In odpravila se je proti pokrajinam na zahodu in je žalovala in bridko jokala in na glas stokala. Tam si je naredila zavetje, saj je bila že približno tri mesece noseča.
19. In ko je prišel čas za rojstvo otroka, so jo začele grabiti bolečine. In na glas je jokala h Gospodu in rekla: »Usmili se me, Gospod, in mi pomagaj.« Ampak ni bila uslišana in Božja milost je ni dosegla. In rekla si je: »Kdo bo povedal mojemu gospodu Adamu? Rotim vas, zvezde neba, na vaši poti proti vzhodu, prenesite sporočilo mojemu gospodu Adamu.«

20. V tistem trenutku je Adam rekel: »Dosegel me je Evin krik žalosti. Morda jo je spet napadla kača.« Odšel je in jo našel v velikih bolečinah. In Eva je rekla: »Tako, ko sem te videla, moj gospod, je bila moja od žalosti stiskana duša poživiljena. In zdaj prosi Gospoda Boga zame, morda bo prisluhnil tebi in bo pogledal name in me osvobodil groznih bolečin.« In Adam je prosil Gospoda za Evo.
21. In glej, prišlo je dvanajst angelov in stopili so na Evino desno in levo stran. In Mihael je stal na desni strani. In pobožal je Evo po obrazu do prsi in ji rekel: »Blagoslovljena si, Eva, zaradi Adama. K tebi sem bil poslan kot odgovor na Adamove goreče molitve in priprošnje, da ti pomagamo. Vstani zdaj in se pripravi na porod.« In rodila je sina, ki je bil lep. In naenkrat je dete vstalo in teklo in prineslo v rokah travno bilko in jo dalo materi. In njegovo ime je bilo Kajn.
22. Adam je Evo in dečka vodil proti vzhodu. In Gospod Bog je poslal nadangela Mihaela, ki je Adamu prinesel različne vrste semen, in mu pokazal, kako obdelovati in orati zemljo, da bo obrodila sad, ki bo njemu in njegovim potomcem omogočal preživetje. Potem je Eva zanosila in rodila še enega sina, ki mu je bilo ime Abel. In Kajn in Abel sta živela skupaj. In Eva je rekla Adamu: »Moj gospod, ko sem spala, sem imela videnje. Kri najinega sina Abela je bila na Kajnovih rokah in ta jo je pil s svojimi usti. Skrbi me zaradi tega.« In Adam je rekel: »Kajn zagotovo ne bi mogel ubiti Abela. Vseeno pa ju ločiva en od drugega in jima dajva ločene prostore, kjer bosta živela.«
23. In naredila sta, da je Kajn postal kmetovalec in Abel ovčji pastir, tako da sta bila ločena en od drugega. In potem je Kajn ubil Abela (takrat je bil Adam star sto trideset let in Abel, ko je bil umorjen, dvaindvajset let). In potem je Adam imel spolni odnos s svojo ženo in postal je oče še enemu sinu, ki ga je poimenoval Set.
24. Adam je rekel Evi: »Glej, postal sem oče sinu, ki je nadomestil Abela, ki ga je umoril Kajn.« Potem ko je Adam postal oče Setu, je živel še osemsto let in postal oče še tridesetih sinov in tridesetih hčera – skupaj triinšestdeset otrok. Ti so se nato številčno namnožili in se razširili po vsej zemlji in postali ljudstva.
25. In Adam je rekel Setu: »Poslušaj, Set, moj sin, in povedal ti bom, kaj sem slišal in videl, potem ko sva bila tvoja mati in jaz izgnana iz Raja. Ko sva molila, je k

meni prišel nadangel Mihael, Božji odposlanec. In videl sem bojni voz kot veter, in njegova kolesa so bila goreča, in vzet sem bil v Raj pravičnosti. In videl sem Gospoda, ki je sedel, in njegov obraz je bil žareč ogenj, ki ga noben človek ne bi mogel gledati. In več tisoč angelov je bilo na desni in na levi strani bojnega voza.

26. Ko sem to videl, sem postal zmeden, zgrabila me je groza. Padel sem pred Boga z obrazom na tla. In Bog mi je rekel: "Glej, umrl boš, ker si prekršil zapoved Boga. Odločil si se namreč poslušati svojo ženo, nad katero sem ti dal oblast, da bi jo lahko nadziral, in ti si jo poslušal in nisi upošteval, kar sem ti jaz rekel."

27. In ko sem slišal te besede Boga, sem padel na tla in sem častil Gospoda in rekel: "Moj Gospod, vsemogočni in milostni Bog, Svet in Pravičen Edini, ne dovoli, da bi bilo ime, ki se zaveda tvoje veličine, izbrisano; ampak prenovi moje življenje, saj bom namreč zdaj umrl in moj dih bo zapustil moja usta. Ne izženi me od svoje navzočnosti, mene, ki si ga ustvaril iz zemeljskega prahu. Ne izženi od svoje prijaznosti njega, ki si ga vzgojil." In glej, nato so do mene prišle besede v zvezi s tabo, in Gospod mi je rekel: "Ker so bili tvoji dnevi ustvarjeni, ustvarjen si bil z ljubeznijo znanja, zato tvoji potomci ne bodo izgubili pravice, da mi služijo."

28. In ko sem slišal te besede, sem se vrgel na tla in počastil Gospoda Boga in rekel: "Ti si večni in najvišji Bog in vsa bitja ti dajejo čast in hvalo. Ti si Resnična Luč, ki sveti bolj kot vsaka druga luč, Pravo Življenje, Neskončna Veličastna Moč. Tebe častijo in hvalijo vse duhovne moči. Ti, ki si naredil človeški rod, čudež tvoje milosti."

29. Potem ko sem počastil Boga, me je nadangel Mihael takoj prijel za roko in me popeljal iz Raja Božjega prikazovanja. Mihael je imel v roki palico, s katero se je dotaknil vode, ki je obdajala Raj, in voda je zamrznila. In lahko sem šel čez. In nadangel Mihael je šel z mano čez in me vodil nazaj na kraj, iz katerega me je dvignil. Poslušaj, Set, moj sin, preostale skrivnosti in uganke, ki se bodo zgodile in so mi bile razkrite, ko sem jedel iz drevesa spoznanja in sem spoznal in razumel, kaj se bo zgodilo v teh letih in kaj Bog namerava narediti človeškemu rodu, ki ga je ustvaril. Gospod se bo prikazal v ognjenem plamenu in iz ust njegove veličine bo izrekel zapovedi in pravila. Iz njegovih ust bo prišel tudi dvorezen meč; in človek ga bo posvetil v hiši, kjer biva njegovo veličanstvo. In pokazal jim bo

čudovit kraj njegovega veličanstva. Nato bodo ljudje tam zgradili hišo za Gospoda, njihovega Boga, v deželi, ki jo bo pripravil zanje. In tam se ljudje ne bodo držali njegovih pravil. In njihovo svetišče bo uničeno, zemlja bo zapuščena in oni bodo razkropljeni, ker so sprožili bes Boga. Nato jih bo ponovno združil skupaj iz njihove razkropljenosti in oni bodo ponovno zgradili Božjo hišo. Na koncu bo Božja hiša hvaljena še bolj kot prej. Vendar ponovno bo greh presegel pravičnost. In potem bo Bog v vidni obliki bival med ljudmi na zemlji; in pravičnost bo postala opazna. V tem času bo Božja hiša čaščena. In sovražnik ne bo mogel več škodovati ljudem, ki verujejo v Boga. In Bog sam bo povišal verne ljudi, ki jih bo nato varoval na veke vekov. Brezbožni pa bodo kaznovani od Boga, njihovega Kralja – torej tisti, ki se bodo odločili, da ne bodo vzljubili njegovih zakonov. Nebesa in zemlja, noč in dan, in vsa bitja ga bodo ubogala in ne bodo prekršila njegovih zapovedi ali spremenila svojih navad. Ljudje pa se bodo spremenili in se odpovedali Božjemu zakonu. Zato bo Gospod pregnal zlobne izpred sebe, pošteni pa bodo kakor sonce zasijali pred njim. In v tistem času bodo ljudje z vodo očiščeni svojih grehov. Tisti pa, ki ne bodo očiščeni, bodo obsojeni. In srečen bo tisti človek, ki se bo poboljšal, ko bo prišla sodba in bo Božja silna moč vidna med ljudmi, in njihova dejanja bo preiskal Bog, pravičen sodnik.«

30. Ko je bil Adam star devetsto trideset let in je vedel, da se bliža njegov konec, je rekel: »Naj vsi moji sinovi pridejo k meni, da jih blagoslovim, preden umrem, in se z njimi pogovorim.« In prišli so skupaj pred njega v treh skupinah, v hišo molitve, kjer so nekoč častili Gospoda Boga. In vprašali so ga ter rekli: »Oče, zakaj si nas poklical skupaj? In zakaj ležiš na svoji postelji?« Adam je odgovoril in rekel: »Moji sinovi, bolan sem in v bolečinah.« Vsi sinovi so mu rekli: »Kaj pomenita bolezen in bolečina, oče?«
31. Nato je njegov sin Set rekel: »Morda hrepeniš po sadežu iz Raja, ki si ga nekoč pojedel, in zato ležiš v takšnem slabem stanju. Samo reci in šel bom najbližje do vrat Raja in si glavo posipal s pepelom ter se vrgel na tla pred vrata Raja in bom žaloval ter prosil Gospoda z glasnim in bridkim objokovanjem. Morda me bo poslušal in mi bo poslal svojega angela, da mi prinese sadež, po katerem hrepeniš.« Adam je odgovoril in rekel: »Ne, moj sin, ne hrepenim po tem sadežu, ampak se počutim slabo in v telesu čutim veliko bolečino.« Set je odgovoril: »Kaj

je bolečina, moj gospod oče? Ne razumem. Ampak razloži nam, ne skrivaj tega pred nami in nam govori o tem.«

32. In Adam je odgovoril in rekel: »Poslušajte me, moji sinovi. Ko je Bog ustvaril mene in vašo mamo ter naju postavil v Raj in nama dal vsa drevesa, ki rodijo užitno sadje, nama je dal tudi prepoved v zvezi z drevesom spoznanja dobrega in hudega, ki stoji sredi vrta. In rekel je, naj ne jeva iz njega. In Bog je dal del Raja meni in del vaši mami: drevesa, ki so bila na vzhodu in severu, je dal meni, južni in zahodni del pa je dal vaši mami.
33. Gospod Bog nama je dal tudi dva angela, ki sta naju varovala. Prišel pa je čas, ko sta angela odšla počastit Božjo navzočnost. Takrat je prišel sovražnik, hudič, in je izkoristil priložnost, medtem ko sta bila angela odsotna, in je vašo mamo speljal na kriva pota in jo prepričal, naj je iz nezakonitega in prepovedanega drevesa. In ona sama je jedla iz njega in nekaj je dala tudi meni.
34. Gospod Bog je nemudoma postal jezen na naju. In Gospod mi je rekel: "Ker si se odrekel mojim navodilom in se nisi držal moje besede, kateri si se obvezal, glej zato bom mučil tvoje telo s sedemdesetimi boleznimi. Z vsemi vrstami različnih bolečin boš trpel v vsakem delu telesa, od glave in oči in ušes ter vse do nohtov na nožnih prstih." Te bolečine je določil za nas kot kazen. Vse te bolečine je Gospod naložil meni in vsej človeški rasi.«
35. Tako je Adam govoril svojim sinovom. Nato so ga prevzele hude bolečine in glasno je vzkliznil: »Kaj naj storim? Utrujen sem, saj so bolečine, ki me grabijo, tako hude.« In ko ga je Eva videla jokati, je tudi ona sama začela jokati in je rekla: »O Gospod, moj Bog, prenesi to bolečino name, saj sem bila jaz tista, ki je grešila.« In Eva je rekla Adamu: »Moj gospod, naj si delim s tabo tvoje bolečine, saj je moja krivda, da so prišle nadte.«
36. In Adam je rekel Evi: »Vstani in pojdi z mojim sinom Setom v bližino Raja in si na glavo posipajta prah, vrzita se na tla in žalujta pred Bogom. Morda se vaju bo usmilil in bo poslal svojega angela do drevesa usmiljenja, iz katerega teče olje življenja; in morda vama bo dal kapljico tega olja, da me bosta z njim naoljila, da bodo bolečine, ki me prevzemajo, vsaj za nekaj časa prenehale.«

37. Nato sta Set in njegova mati šla do vrat Raja. In medtem ko sta hodila, se je nenadoma pojavila zver, kača, ki je napadla in ugriznila Seta. In takoj ko je Eva to videla, je zajokala in rekla: »Gorje meni, nesrečni ženski. Prekleta sem, ker se nisem držala Božje zapovedi.« In Eva je zavpila na kačo: »Prekleta zver! Kako to, da se ne bojiš izgubiti proti Božji podobi, ampak se upaš boriti z njo?«
38. Zver je govorila s človeškim govorom: »Naša zloba ni usmerjena proti tebi, Eva. Nisi ti predmet naše hudobije. Povej mi, Eva, kako to, da so bila tvoja usta odprta, da so pojedla sadež? In zdaj, če te samo začnem sramotiti, tega ne boš prenesla.«
39. Nato je Set rekel zveri: »Gospod Bog te je okaral! Molči, bodi nema, zapri usta, gnusen sovražnik resnice in uničevalec! Ohrani razdaljo od Božje podobe do dneva, ko ti bo Gospod Bog ukazal, da prideš na zadnjo sodbo.« In zver je rekla Setu: »Glej zapuščam navzočnost Božje podobe, kot si mi naročil.« Ko je to rekla, je zapustila Seta s sledmi svojih zob na njem.
40. Set in njegova mati sta nadaljevala svoje potovanje do območja pri Raju, da poiščeta olje usmiljenja, da bi naoljila slabotnega Adama. In prispela sta do vrat Raja. Vzela sta prah iz tal in si ga posipala na glavo ter se vrgla na tla in začela žalovati z glasnim stokanjem, moledovala sta Gospoda Boga, naj se usmili Adama, ki je v bolečinah, in naj pošlje svojega angela, da mu da olje iz drevesa njegovega usmiljenja.
41. In ko sta molila in prosila več ur, glej, se jima je prikazal angel Mihael in rekel: »Gospod me je poslal k vama. Bog me je določil, da pazim na človeška telesa. In tu sem, da ti povem, Set, ker si Božji človek, ne jokaj, ne moli in ne prosi za olje iz drevesa usmiljenja, da bi naoljil svojega očeta Adama in mu s tem lajšal bolečine v njegovem telesu.
42. Povem ti namreč, da ga ne boš mogel nikoli imeti, razen v zadnjih dneh. Ko bo dopolnjeno pet tisoč petsto let, bo prišel na Zemljo najbolj ljubljeni Kralj, Kristus, Božji sin, ki bo obudil Adamovo telo in z njim bo obudil tudi telesa drugih mrtvih. On sam, Božji sin, bo krščen ob svojem prihodu v reki Jordan; in ko bo prišel iz vode Jordan, bo z oljem usmiljenja naoljil vse, ki verujejo vanj. In olje usmiljenja bo dano generaciji za generacijo tistim, ki so se z vodo in Svetim Duhom pripravljene ponovno roditi za večno življenje. Nato, ko se bo najbolj ljubljeni

Božji sin, Kristus, spustil na zemljo, bo odpeljal tvojega očeta Adama v Raj in ga bo vodil do drevesa usmiljenja.

43. Ti, Set, pa pojdi k svojemu očetu Adamu, saj se bo njegova življenjska doba dopolnila. Čez šest dni bo njegova duša zapustila njegovo telo. In ko ga bo zapustila, boš videl velike čudeže v nebesih in na zemlji in na nebesnih telesih.« S temi besedami je Mihael takoj zapustil Seta. In Eva in Set sta se vrnila, s seboj pa sta nesla dišeča zelišča – nard in žafran ter kolmež in cimet.
44. In ko sta Set in njegova mati prišla do Adama, sta mu povedala, kako je kača ugriznila Seta. In Adam je rekel Evi: »Kaj si to storila? Veliko kugo si pripeljala nad nas, prekršek in greh za vse naše generacije. Po moji smrti povej svojim otrokom, kaj si storila. Najini potomci bodo garali in se ne bodo mogli preživeti, živeli bodo v pomanjkanju in naju bodo prekleli in govorili: "Naša prva starša sta pripeljala nad nas vse to zlo."« Ko je Eva slišala, kar je rekel, je začela jokati in stokati.
45. In po šestih dneh je prišel čas Adamove smrti, tako kot je napovedal nadangel Mihael. Ko je Adam spoznal, da se bliža ura njegove smrti, je rekel vsem svojim sinovom: »Glejte, star sem devetsto trideset let. Potem ko bom umrl, me pokopljite proti sončnemu vzhodu na travniku, ki je last tiste hiše tam.« In zgodilo se je, ko je nehal govoriti, da je še zadnjič izdihnil. Nato se je za sedem dni stemnilo sonce in prav tako luna in zvezde.
46. In Set se je nagnil čez očetovo telo, ga objokoval in objemal, Eva pa je strmela v tla, z rokami, prekrizanimi čez glavo, in vsi njeni otroci so bridko jokali. In glej, pojavil se je angel Mihael in stopil k Adamovi glavi in rekel Setu: »Vstani in zapusti očetovo telo in pridi k meni in videl boš, kaj je Gospod Bog pripravil zanj. Njegova podoba je in zato se ga je usmilil.«
47. In vsi angeli so zatrobili v svoje trobente in zajokali: »Blagoslovljen si ti, o Gospod, ker ti si imel usmiljenje do svojega bitja.«
48. Nato je Set videl Božjo roko, ki se je iztegnila in držala Adama; in prinesel ga je k Mihaelu in rekel: »Bodi odgovoren zanj do dneva sodbe v kazni, do zadnjih let, ko bom njegovo žalost spremenil v veselje. Nato bo sedel na prestolu tistega, ki ga je izpodrinil.« In Gospod je rekel angeloma Mihaelu in Urielu: »Prinesita mi

tri lanena platna in jih raztegnita čez Adama, druga platna pa raztegnita čez njegovega sina Abela ter pokopljita Adama in njegovega sina.« In vse angelske sile so korakale v procesiji pred Adamom; in spanec mrtvega je bil posvečen. Angela Mihael in Uriel sta pokopala Adama in Abela na območju Raja, pred očmi Seta in njegove matere in nikogar drugega več. Mihael in Uriel sta rekla: »Tako kot sta videla to početi naju, tako tudi vi pokopljite svoje umrle.«

49. Šest dni po Adamovi smrti je Eva, ki je spoznala, da se bliža njena smrt, poklicala vse svoje sinove in hčere skupaj, torej Seta in njegovih trideset bratov in trideset sester. In Eva jim je rekla: »Poslušajte me, moji otroci, in povedala vam bom, kaj je meni in vašemu očetu povedal nadangel Mihael, potem ko sva prekršila Božjo zapoved. Rekel je: "Zaradi vajine kršitve bo naš Gospod nad vašo vrsto prinesel jezo svoje sodbe, najprej v obliki vode, drugič pa z ognjem: s tema dvema stvarima bo Gospod obsodil celotno človeško vrsto."
50. Ampak poslušajte me, moji otroci. Naredite dve vrsti plošč, nekatere kamnite in druge glinene, in na njih zapišite vse, kar se je zgodilo v mojem življenju in življenju vašega očeta, kar ste slišali od naju in kar ste sami videli. Če bo Gospod obsodil našo vrsto z vodo, se bodo glinene plošče spremenile v blato, tiste iz kamna pa se bodo ohranile; če pa nas bo sodil z ognjem, se bodo kamnite plošče razletele, tiste iz gline pa se bodo močno zažgale.« Ko je Eva to povedala svojim otrokom, je v molitvi iztegnila svoje roke proti nebu in pokleknila na zemljo. In medtem ko je častila Gospoda in se mu zahvaljevala, je še zadnjič izdihnila. Potem so jo vsi njeni otroci pokopali z glasnim objokovanjem.
51. Ko so žalovali že štiri dni, se je pojavil nadangel Mihael in rekel Setu: »Božji človek, nikoli ne žaluj za svojim umrlim več kot šest dni, ker sedmi dan je znamenje vstajenja in počitka za obdobje, ki prihaja, kajti sedmi dan je Gospod počival od vsega svojega dela.« Nato je Set naredil table.

4. PRIMERJAVA SVETOPISEMSKE ZGODBE O ADAMU IN EVI V PRVI MOJZESOVI KNJIGI Z APOKRIFOM ŽIVLJENJE ADAMA IN EVE

Apokrif Življenje Adama in Eve je pomemben, saj dopolnjuje vrzeli v svetopisemski zgodbi o Adamu in Evi, ki se nahaja v Prvi Mojzesovi knjigi. Ne samo, da apokrif prikazuje polnejšo zgodbo o skušnjavi in padcu, temveč je zgodba napisana tudi skozi oči tako Adama kot Eve. Dodana je še zgodba hudiča o tem, kako je bil izgnan od Božje milosti. Apokrif se začne tam, kjer se zaključi tretje poglavje Prve Mojzesove knjige, in pripoveduje o dogodkih, ki so sledili izgonu iz Edena. Za razliko od Svetega pisma apokrif pripoveduje o kesanju Adama in Eve ter o razodetju, ki jima je bilo dano glede Kristusovega prihoda in prihodnosti človeštva. Tega v Svetem pismu ni, saj v četrtem poglavju Prve Mojzesove knjige nista več v ospredju Adam in Eva, temveč njuni otroci. Rodita se Kajn in Abel, Kajn ubije Abela, rodi se Set in nato Adam umre pri starosti devetsto trideset let. V nasprotju s Svetim pismom nam apokrif Življenje Adama in Eve pripoveduje tudi o tem, kako sta se Adam in Eva odzvala na izgon iz Edena, kako sta si nato uredila življenje na svetu, kjer so bili težji pogoji za življenje kot v Edenju, in kako sta pomirila spore med seboj in z Bogom. V apokrifu se Adam v času umiranja spominja dogodkov iz Edena, prav tako pa gleda tudi v prihodnost človeštva. Napovedano mu je bilo odrešenje in odrešenje celotnega človeštva s prihodom Kristusa. (Revard 2005)

V apokrifni zgodbi Adam in Eva prvih nekaj dni po izgonu iz Edena žalujeta in se ne moreta pobotati med seboj zaradi izgona. Nato postaneta lačna in začneta iskati hrano, hkrati pa upata, da se ju bo Bog usmilil in ju bo ponovno spustil v Raj. Eva je tista, ki prva predlaga, kaj lahko storita. V apokrifu je krivda žene bolj poudarjena kot v Svetem pismu, saj Adam za izgon krivi Evo in tudi Eva sama prizna svojo krivdo, ko že na začetku pravi svojemu možu, da je ona razlog za Božjo jezo. Zato mu predlaga, naj jo ubije in mogoče Bog potem ne bo več jezen nanj. Eva upa, da bo Bog Adama sprejel nazaj v Raj, saj je prepričana, da je bil Adam izgnan po njeni krivdi. To je prvi od mnogih primerov v apokrifu, kjer Eva prevzame krivdo za izgon in se poskuša za to odkupiti. Adam je ne želi ubiti, saj se zaveda, da je Eva njegovo meso in da je mati celotne rase, ga pa njen predlog spodbudi, da tudi sam začne iskati način, kako pomiriti Boga. Zato predlaga Evi, da bosta

za pokoro stala v reki, on v reki Jordan in ona v reki Tigris, kjer bosta molila za odpuščanje. Evo je v času pokore spet zapeljal hudič. Potem ko je že drugič podlegla skušnjavi, se je prostovoljno ločila od Adama in ponovno prevzela krivdo za greh nase. Adam in Eva sta bila nato ponovno skupaj šele po rojstvu Kajna. V času rojevanja in hudih bolečin je Adam prišel k njej, Bog pa ji je poslal angela Mihaela, da ji je pomagal. Skozi celoten apokrif Eva prevzema krivdo za izgon in obžaluje, da zaradi nje trpi tudi Adam. Tudi ko Adam pred smrtjo zboli, si Eva želi, da bi lahko ona trpela v bolečinah namesto svojega moža. V želji, da bi ublažila Adamove bolečine, se Eva skupaj s sinom Setom celo odpravi nazaj do Edena, da bi poiskala zdravilno olje usmiljenja. (Revard 2005)

V času pokore se Adam in Eva v apokrifu soočata z zlom. Ko Adam stoji v reki Jordan, obkrožen z živalmi, se mu hudič ne more približati. Kesanje Adama obvaruje pred hudičem. Ker je reka Jordan kasneje postala kraj Jezusovega krsta, je s tem reka Adamu nudila še dodatno zaščito in ga okrepila. Hkrati pa lahko Adamovo kesanje v reki Jordan vidimo preroško, kako je Kristus s tem Adama očistil grehov. (Revard 2005)

Za razliko od Svetega pisma ima v apokrifu pomembno vlogo tudi nadangel Mihael. Po izgonu iz Raja je tolažil Adama in Evo ter jima pomagal pri pokori. Adamu je, potem ko je ta uspešno opravil pokoro v reki Jordan, prinesel seme, ki ga je lahko posejal in tako dobil hrano za preživetje, Evi pa je pomagal v času poroda. Nadangel Mihael je Adamu razodel, kaj se bo dogajalo v prihodnjih časih, in mu zagotovil, da bo odrešeno celotno človeštvo. Adam je to spoznanje nato predal naprej svojemu sinu. (Revard 2005) Povedal mu je, da se bo Bog prikazal v veličastnem ognju in bo dal ljudem zapovedi, prav tako pa bo blagoslovil svojo veličastno hišo. Vendar bodo kasneje ljudje grešili in Bog bo zato uničil njihovo svetišče in jih bo razkropil po vsej zemlji. Čez nekaj časa jih bo Bog ponovno združil in oni bodo ponovno zgradili Božjo hišo, ki bo večja kot prva. Vendar ljudje bodo spet postali grešni in takrat bo Bog sam bival med ljudmi. Hudič ne bo več mogel škodovati tistim, ki bodo verovali v Boga. In Bog bo povišal tiste, ki bodo verovali, in ti bodo za vedno rešeni, brezbožne, ki se ne držijo zapovedi, pa bo kaznoval. Nato pa apokrif pravi, da bodo vsa zemlja in vsa bitja pokorna Bogu, razen človek. Ker bo človeštvo grešilo, bo Bog zavrnil brezbožne, pravični pa bodo kot sonce zasijali pred Bogom. Ljudje se bodo lahko z vodo očistili svojih grehov, tisti, ki bodo to očiščenje zavrnili, pa bodo obsojeni (to očiščevanje z vodo nakazuje krščanski krst). (Tromp 2003)

Nadangel Mihael je hudiču in ostalim angelom ukazal, naj počastijo Adama, ki je Božja podoba. Vsi angeli so ga počastili, razen hudiča in njegovih angelov, ki so se odločili, da ne bodo ubogali Mihaelovega ukaza, saj je bil prvi človek manjvreden in mlajši od hudiča. Hudič še nato pravi, da bi moral Adam počastiti njega. (Bunta 2011) S tem je nadangel Mihael povzročil hudičevo uporniško vedenje proti Bogu in kasneje njegovo zapeljevanje Adama in Eve. V apokrifu je hudič Adamov odkriti sovražnik, ki Adama in Evo krivi za svoj padec, in prizna, da se jima je za to maščeval tako, da ju je zapeljal v greh. Po njenem izgonu iz Edena ju hudič še naprej nadleguje in ponovno zapelje Evo. (Revard 2005) Vendar apokrif pravi, da bo na koncu Adam povzdignjen in bo prejel slavo, ki jo je hudič izgubil, saj je zapisano, da bo Adam sedel na prestolu tistega, ki je njega izpodrinil (Bunta 2011).

V četrtem poglavju Prve Mojzesove knjige se nato začne zgodba o Kajnu in Abelu, vendar za razliko od apokrifa tu Adam in Eva nista vedela, da bo prišlo do bratomora. V apokrifu sta namreč že vnaprej spoznala, da bo Kajn ubil Abela. Za umor, ki se je zgodil, je Eva že prej izvedela v preroških sanjah. (Revard 2005) Čeprav je Adam predlagal, da brata ločita in eden postane kmetovalec, drugi pa ovčji pastir, starša bratomora nista mogla preprečiti. Vendar apokrif za razliko od Svetega pisma ne poroča o razlogu za umor Abela. Apokrif nato pravi, da se je kasneje Adamu rodil sin Set, tako kot v Svetem pismu, dodaja pa, da je poleg Seta Adam imel kasneje še trideset sinov in trideset hčera. (Tromp 2002)

Apokrif Življenje Adama in Eve se zaključi s pogrebom najprej Adama in nato še Eve, hkrati pa je opisano tudi njuno poveličanje v nebesih. Apokrif se torej konča ne samo z odpuščanjem, temveč tudi s poveličanjem Adama in Eve v nebesih. (Revard 2005)

SKLEP

Ob podrobnejši analizi svetopisemske zgodbe o stvarjenju lahko ugotovimo, da pri tem ne gre za znanstveno razpravo o tem, kako sta nastala svet in človek, temveč sta imela pisca obeh zgodb o stvarjenju, ki ju najdemo v Svetem pismu, drugačen namen. Predvsem sta želela pokazati to, da je Bog stvarnik vsega in da je tudi človeka kot celoto, s telesom in dušo, ustvaril Bog. Svetopisemska zgodba skuša odgovoriti na razna vprašanja, ki si jih je v tistem času zastavljal človek, in želi prikazati, da je Bog dober in da je bil človek tisti, ki je zaradi neposlušnosti grešil in s tem na svet prinesel zlo.

Tudi za apokrifne knjige, ki niso del svetopisemskega kanona, ne moremo reči, da nam zgodovinsko točno pripovedujejo o dogodkih. Tako je apokrif Življenje Adama in Eve dopolnitev svetopisemske zgodbe, ki nam opisuje življenje prvega para izven edenskega vrta ter se zaključi s smrtjo Adama in Eve. Vendar čeprav se zgodbi dopolnjujeta, lahko ob podrobnejšem in natančnejšem branju ter analizi ugotovimo, da se med njima pojavljajo tudi nekatere razlike, med katerimi so najbolj očitne, da je v apokrifu mnogo bolj poudarjena Evina krivda za greh, omenja se tudi Kristusov prihod, pomembno vlogo ima angel Mihael, poleg tega pa izvemo še hudičevo zgodbo o tem, zakaj je Adama in Evo zapeljal v greh.

Obe zgodbi, svetopisemska in apokrifna, pa nam ne glede na razlike skupaj podata celostno sliko o tem, kako sta živel Adam in Eva, prvi par, ki ju je ustvaril Bog. Ne glede na kazni in trpljenje, ki sta ga bila deležna v času življenja in ga je deležen tudi vsak človek v času svojega življenja, se mi zdi, da je pomembneje poudariti to, da je bil Bog vseskozi z njima in jima je izkazoval usmiljenje in ljubezen. Tako svetopisemski avtor kot pisec apokrifa sta se zavedala, da Bog ostaja človeku zvest in ga nikoli ne zapusti.

POVZETEK

V diplomskem delu sta predstavljeni svetopisemska in apokrifna zgodba o Adamu in Evi. V prvem delu diplomskega dela je obravnavana svetopisemska zgodba, ki se nahaja na začetku Prve Mojzesove knjige. Sveto pismo pozna dve različni pripovedi o stvarjenju in življenju prvega človeka. Poznamo jahvistično in duhovniško izročilo. Na človeka je bolj pozoren jahvist, ki obravnava določene teološke tematike, ki jih v duhovniškem izročilu ne najdemo, kot na primer: življenje v edenskem vrtu, greh in bratomor, poleg tega pa je jahvistično izročilo tisto, kjer je žena imenovana Eva. V drugem delu diplomskega dela pa je predstavljena apokrifna zgodba, ki opisuje življenje Adama in Eve po grehu in izgonu iz edenskega vrta. Celoten apokrif Življenje Adama in Eve je preveden v slovenščino iz angleškega prevoda, predstavljeni pa so tudi teološki poudarki apokrifa. Glavne teme, ki jih najdemo v apokrifu, so človeška stiska, kesanje in razodetje. Na koncu diplomskega dela je zapisana še primerjava obeh zgodb, svetopisemske in apokrifne. Čeprav apokrif dopolnjuje svetopisemsko zgodbo o prvem paru, saj se začne tam, kjer Sveto pismo zaključi pripoved o Adamu in Evi, lahko kot glavne razlike izpostavimo, da je v apokrifu bolj poudarjena krivda žene za greh, omenja se tudi Kristusov prihod in prav tako izvemo, zakaj je hudič zapeljal Adama in Evo v greh.

Ključne besede: Adam, Eva, kanon, jahvistično izročilo, duhovniško izročilo, apokrif, primerjalna analiza.

ABSTRACT

In the diploma thesis the biblical and apocryphal story of Adam and Eve are presented. The first part deals with the Bible story at the beginning of Genesis. The Bible knows two different narratives of the creation and the life of the first man. We know the Jahvist and the priestly traditions; the Jahvist is more attentive to the man, as it deals with certain theological topics which cannot be found in the priestly tradition, for example: life in the Garden of Eden, sin and fratricide, and it is the Jahvist tradition where the woman is called Eve. The second part of the thesis presents an apocryphal story that describes the life of Adam and Eve after sin and the expulsion from the Garden of Eden. The whole apocrypha *The Life of Adam and Eve* is translated into Slovene from the English translation, and the theological emphasis of the apocrypha is also presented. The major themes found in the apocrypha are human distress, repentance, and revelation. At the end of the thesis, a comparison of the two stories, the biblical and the apocryphal, is written. Although the apocrypha complements the Bible story of the first couple, as it begins where the Bible concludes the story of Adam and Eve, the main differences are that the apocrypha emphasizes the guilt of the wife for sin, it mentions the coming of Christ, and it explains why the devil seduced Adam and Eve into sin.

Keywords: Adam, Eve, canon, Jahvist tradition, priesthood tradition, apocrypha, comparative analysis

SEZNAM REFERENC

- Bergman, Jan in Benjamin Kedar - Kopfstein. 1974. dām. V: Johannes G. Botterweck in Helmer Ringgren, ur. *Theological dictionary of the Old Testament*, 234–250. Zv. 3. Grand Rapids, Michigan: W. B. Eerdmans.
- Bunta, Silviu N. 2011. *Metamorphosis and role reversal: Anthropomorphic demons and angelomorphic humans in the Life of Adam and Eve*. https://www.academia.edu/21479704/METAMORPHOSIS_AND_ROLE_REVERSAL_ANTHROPOMORPHIC_DEMONS_AND_ANGELOMORPHIC_HUMANS_IN_THE_LIFE_OF_ADAM_AND_EVE (pridobljeno: 20. 3. 2019).
- Buttrick, George Arthur, ur. 1982. *The interpreter's dictionary of the Bible: an illustrated encyclopedia: identifying and explaining all proper names and significant terms and subjects in the holly scriptures, including the apocrypha: with attention to archaeological discoveries and researches into the life and faith of ancient times. Zv. 1, A-D*. Nashville: Abingdon Press.
- Cassuto, Umberto. 1978. *From Adam to Noah: Genesis I-VI*. A commentary on the book of Genesis. Jerusalem: The Magnes Press, the Hebrew University.
- Collins, C. John. 2006. *Genesis 1–4: a linguistic, literary, and theological commentary*. Phillipsburg: P&R Publishing.
- Collins, C. John. 2011. Adam and Eve in the Old Testament. *The Southern Baptist Journal of Theology* 15, št. 1: 4–25. https://sbts-wordpress-uploads.s3.amazonaws.com/equip/uploads/2014/05/SBJT-V15-N1_Collins.pdf (pridobljeno: 8. 9. 2019)
- Comay, Joan. 2002. *Kdo je kdo v Stari zavezi*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Davidson, Robert. 1983. *Genesis 1–11*. The Cambridge Bible commentary: New english Bible. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Jonge, Marius, in Johannes Tromp. 1997. *The Life of Adam and Eve and related literature*. Sheffield Academic Press: England. <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/11202> (pridobljeno: 15. 10. 2019)

- Ditmajer, Nina. 2018. Apokrifna, parabiblična ali paratekstualna literatura? *Tretji dan* 47, št. 9/10: strani 19-23.
- Fox, Tsivya. 2016. Aleph, the first Hebrew letter, contains depths of Godly implications. *Breaking Israel news*, 30. avgust. <https://www.breakingisraelnews.com/74824/adding-aleph-helps-bring-redemption/> (pridobljeno: 22. 8. 2019)
- Grabner - Haider, Anton, in Jože Krašovec. 1984. *Biblični leksikon*. Celje: Mohorjeva družba.
- LeBlanc, Paul D. 2011. *The Life of Adam and Eve, a Jewish Pseudepigraphical Writing from Early Antiquity*. https://www.academia.edu/2472334/The_Life_of_Adam_and_Eve_a_Jewish_Pseudepigraphical_Writing_from_Early_Antiquity (pridobljeno: 20. 3. 2019).
- Palmisano, Maria Carmela. 2014. *Eksegeza Peteroknjižja: »Ker je ljubil svoje očete« (5 Mz 4,37)*. Priročniki Teološke fakultete 23. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Revard, Stella P. 2005. From Metanoia to Apocalypse: "Paradise Lost" and the Apocryphal "Lives of Adam and Eve". *The Journal of English and Germanic Philology* 104, št. 1: 80–102. <http://www.jstor.org/stable/27712478> (pridobljeno: 20. 3. 2019).
- Sax, Tadeja. 2018. *Odrešilna moč jagnjetove krvi*. Diplomsko delo. Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Skinner, John. 1976. *A critical and exegetical commentary on Genesis*. Edinburgh: T. & T. Clark.
- Sparks, Hedley Frederick Davis, ur. 1984. *APOCRYPHAL Old Testament*. Oxford: Clarendon press.
- Stone, Michael E., ur. 1984. *The Literature of the Jewish People in the Period of the Second Temple and the Talmud. 2, Jewish writings of the second temple period: apocrypha, pseudoepigrapha, Qumran sectarian, writings, Philo, Josephus*. Assen: Van Gorcum.
- *Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod iz izvirnih jezikov: študijska izdaja*. 2015. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

- The Institute for Advanced Technology in the Humanities. The Life of Adam and Eve. N. d. <http://www2.iath.virginia.edu/anderson/iath.report.html#Introduction> (pridobljeno: 20. 3. 2019).
- Tromp, Johannes. 2002. The textual history of the »Life of Adam and Eve« in the light of a newly discovered latin text-form. *Journal for the Study of Judaism in the Persian, Hellenistic, and Roman Period* 33, št. 1: 28–41. <http://www.jstor.org/stable/24669730> (pridobljeno: 20. 3. 2019).
- Tromp, Johannes. 2003. On human disobedience to the order of creation (»4Q521«, fr. 2, and Latin »Life of Adam et Eve« 29c). *Revue De Qumrân* 21, št. 1 (81): 109–115. https://www.jstor.org/stable/24640883?seq=1#page_scan_tab_contents (pridobljeno: 20. 3. 2019).
- Turner - Smith, Sarah G. 2019. Naga, a brez sramu: branje 1 Mz 2,25 v tekstualnem in kulturnem kontekstu. *Tretji dan* 48, št. 1/2: 15–27.

